

Liene Bertrane

Forebygging av digital mobbing - sett fra eleven sitt perspektiv

En kvalitativ studie om fem ungdommer sine refleksjoner rundt tiltak mot digital mobbing.

Masteroppgave i Pedagogikk, studieretning utdanning og oppvekst
Veileder: Vegard Frantzen

August 2020

Liene Bertrane

Forebygging av digital mobbing - sett fra eleven sitt perspektiv

En kvalitativ studie om fem ungdommer sine refleksjoner rundt tiltak mot digital mobbing.

Masteroppgave i Pedagogikk, studieretning utdanning og oppvekst
Veileder: Vegard Frantzen
August 2020

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for pedagogikk og livslang læring

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Denne studien fokuserer på å få innsikt og forståelse i ungdommer sine erfaringer, opplevelser og tanker rundt tiltak mot digital mobbing, og hva mener de kan hjelpe å forebygge digital mobbing. Studiet sin problemstilling er følgende:

"Hvilke erfaringer har ungdommer med tiltak mot digital mobbing, og hva mener de kan hjelpe å forebygge digital mobbing blant ungdom?"

Hovedmålet med forskningsprosjektet har vært å få innsikt i ungdommer sine erfaringer og synspunkter, med en kvalitativ tilnærming som er fenomenologisk og hermeneutisk forankrer. Jeg har benyttet meg av ulike teoretiske perspektiver for å belyse og analysere problemstillingen min, med hovedvekt på digital mobbing, digital dømmekraft og Uri Bronfenbrenners utviklingsøkologiske modell. For å få innsikt i ungdommers synspunkter og tanker, intervjuet jeg fem elever fra 16 til 18 år. Gjennom et semistrukturert intervju fikk jeg et godt utgangspunkt for å få innsikt i deres erfaringer, opplevelser og tanker rundt fenomenet tiltak mot digital mobbing. Basert på datamaterialet utviklet jeg tre hovedkategorier som heter "elevens syn på samfunnsmessige tiltak", "elevens syn på tiltak i skolemiljø" og "Hvordan kan man forebygge digital mobbing?". Første kategorien inneholder tre underkategorier som er: "aldersgrensen til sosiale medier", rapportering - lite nyttig i forebygging av digital mobbing" og "Slettmeg.no - en nyttig nettsjeneste for ungdommer". Den andre kategorien tar for seg tre underkategorier som er: "mobilforbud i skolen", "manglende støtte fra lærere" og "outsourcing - de proffe vet bedre". Den siste kategorien har to underkategorier som er: "voksne bør involvere seg i ungdommers digitale verden" og "åpenhet og diskusjon rundt digital mobbing".

De viktigste funnene er at ved hjelp av rapportering og Slettmeg.no kan ungdommer løser enkle problemer som de møter på nettet, men slike typer tiltak forebygger mot digital mobbing i liten grad. Funnene viser også at mobilforbud hindrer elever tilgang til sosiale medier, men bidrar ikke til forebygging av digital mobbing blant ungdommer. Studien belyser også at elevene opplever outsourcing som nyttig og lærerikt. Det å ha foredragsholdere som har kunnskap om digital mobbing, er en viktig forutsetning i forebygging. Det viser seg også at samarbeid mellom skole og hjem fremtrer som avgjørende for å forebygge digital mobbing

En av konklusjonene er at en kontinuerlig og åpen dialog mellom voksne og ungdom er en viktig forutsetning i forebygging av digital mobbing. Det er avgjørende at både lærere og foreldre diskuterer ulike problemstillinger knyttet til digital mobbing både i klasserommet og hjemme, slik at ungdommer få muligheter til å reflektere rundt tematikken. Det å gi ungdommer muligheter for refleksjonen rundt konsekvenser ved digital mobbing kan bidra til utvikling av deres digitale kompetanse og dømmekraft. Samtidig er det viktig at voksne videreutvikler sin egen digitale kompetanse når det gjelder sosiale medier og nettvett.

Abstract

This study focuses on gaining insight and understanding into young people's experiences and thoughts about preventive steps against cyberbullying, and what they believe can help prevent cyberbullying. The study's issue is as following:

"What experiences do young people have with preventive measures against cyberbullying and what they think can help prevent cyberbullying among young people? "

The main aim of this study has been to gain insight into the experiences and views of young peoples, with a qualitative approach that is phenomenological and hermeneutically anchored. I have used various theoretical perspectives to illuminate and analyze my problem, focusing on cyberbullying, digital competence and Uri Bronfenbrenner's developmental ecological model. To gain insight into young people's views and thoughts, I interviewed five students from 16 to 18 years old. Through a semi-structured interview, I gained a good starting point for gaining insight into their experiences, views and thoughts about preventive steps against cyberbullying. Based on the data, I developed three main categories called "students' views on prevention in community", "students' views on prevention in the school environment" and "How to prevent cyberbullying?". The first category contains three subcategories which are: "age limit for social media", "reporting - not very useful in prevention of cyberbullying" and "Slettmeg.no - a useful online service for young people". The second category contains three subcategories which are: "mobile ban in schools", "lack of support from teachers" and "outsourcing - the professionals know better". The last category has two subcategories which are: "adults should get involved in the digital world of young people" and "openness and discussion about cyberbullying".

Results in the research project shows that with the help of reporting and Slettmeg.no, young people can solve simple problems that they encounter online, but such types of measures prevent cyberbullying only to a small degree. The findings also show that prohibition of mobile phones in schools prevent students from accessing social media, but do not contribute to the prevention of cyberbullying among young people. The study also highlights that students experience outsourcing as useful and educational. Having speakers in schools who have knowledge of cyberbullying is an important prerequisite in prevention. It also turns out that cooperation between school and home appears to be significant in prevention of cyberbullying.

One of the conclusions is that a continuous and open dialogue between adults and young people is an important prerequisite in the prevention of cyberbullying. It is significant that both teachers and parents discuss various issues related to cyberbullying both in the classroom and at home, so that young people have the opportunity to discuss and reflect on the topic. Giving young people opportunities for reflection on consequences of cyberbullying can contribute to the development of their digital competence and discernment. At the same time, it is important that adults further develop their own digital competence when it comes to social media and netiquette.

Forord

Endelig er jeg ferdig med min masteroppgave, og det er en deilig følelse. Å arbeide med masterprosjektet har vært en krevende og slitsom prosess. Selv om prosessen har vært utfordrende, har arbeidet med masterprosjektet også vært veldig spennende og opplysende. Det har vært lærerikt og interessant å intervju ungdommer.

I denne sammenheng vil jeg først og fremst sende en stor takk til mine fem informanter som stilte opp til intervjuene med meg. Det har vært et privilegium å få høre deres erfaringer, opplevelser og tanker rundt tematikken. Uten dere ville det ikke vært mulig.

Jeg vil også rette en stor takk til min veileder Vegard Marinius Frantzen som alltid har vært tilgjengelig, og bidratt med motiverende samtaler. Dine kloke og konstruktive tilbakemeldinger har vært til stor hjelp for meg og utforming av oppgaven. Takk for engasjerte og kunnskapsrike veiledningstimene!

Til slutt ønsker jeg å takke alle mine kjære for all støtte og oppmuntring jeg har fått under denne prosessen. Jeg er takknemlig for at dere har støttet meg hele veien og har hatt troen på meg.

Trondheim, 13. august 2020

Liene Bertrane

Innhold

Sammendrag	I
Abstract.....	II
Forord	III
1 Innledning	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	1
1.2 Problemstilling	2
1.3 Oppgavens oppbygning.....	3
2. Teoretiske perspektiver og tidligere forskning	4
2.1 Definisjoner på mobbing	4
2.1.1 Karakteristikk ved digital mobbing	5
2.1.2 Forekomst av digital mobbing.....	6
2.1.3 Skadevirkninger av digital mobbing	6
2.2 Bronfenbrenners bioøkologiske teori	7
2.3. Digital kompetanse og dømmekraft	8
2.4 Forebygging av digital mobbing	9
2.4.1 Forebygging på samfunnsnivå	9
2.4.2 Forebyggende tiltak på institusjonsnivå.....	11
2.4.3 Forebyggende arbeid på individnivå.....	13
3.1 Kvalitativ forskningsmetode	16
3.2 Vitenskapsteoretisk tilnærming	16
3.2.1 Fenomenologisk tilnærming og forforståelse	16
3.2.2 Hermeneutisk tilnærming	17
3.3 Det kvalitative forskningsintervjuet.....	18
3.3.1. Intervjuguide	19
3.3.2 Gjennomføring av forskningsintervju	19
3.4 Utvalg	20
3.5 Databehandling og analyse	21
3.5.1 Transkripsjon	22
3.5.2 Analyseprosessen.....	22
3.6 Forskerrollen	23
3.6.1 Etske betraktninger	23

3.7 Kvalitet i kvalitative studier.....	24
3.7.1 Reliabilitet	24
3.7.2 Validitet	25
3.7.3 Generaliserbarhet	25
4. Funn og analyse	27
4.1 Elevens syn på samfunnsmessige tiltak	27
4.1.3 Aldersgrensen til sosiale medier.....	28
4.1.2 Rapportering - lite nyttig til forebygging av digital mobbing.....	30
4.1.3 Slettmeget - en nyttig netjtjeneste for ungdommer	31
4.2 Elevens syn på tiltak i skolemiljø	32
4.2.1 Mobilforbud i skoletid	32
4.2.2 Manglende støtte fra lærere	34
4.2.3 Outsourcing - de proffe vet bedre.....	36
4.3 Hvordan kan man forebygge digital mobbing?.....	38
4.3.1 Voksne bør involvere seg i ungdommens digitale verden.....	38
4.3. Åpenhet og diskusjon rundt digital mobbing.....	40
5 Sammenfattende drøfting.....	44
5.1 Sentrale funn	44
5.2 Konkluderende kommentarer.....	46
5.3 Begrensninger og bidrag ved studiet	47
VEDLEGG 1	48
VEDLEGG 2	50
VEDLEGG 3	54
Referanser	57

1 Innledning

I de siste årene har ulike sosiale medier og digitale verktøy blitt et særdeles viktig artefakt i vår sosial praksis. Vi ser at barn og unge begynner å bruke medier mye tidligere enn generasjonene før dem gjorde. Dagens ungdom lever i en digital verden, hvor mediene er en del av ungdommenes hverdagsliv. Av den grunn er det ikke overraskende at internett har vært knyttet til potensielle negative konsekvenser for den oppvoksende generasjonen - samtidig som den oppvoksende generasjonene er blant de første som tar i bruk det nye mediet.

Professor ved Institutt for medier og kommunikasjon ved Universitetet i Oslo, Elisabeth Staksrud (2013), henviser til at digitale verktøy og sosiale medier kan innebære både muligheter og utfordringer for den oppvoksende generasjoner. En av utfordringer og potensielle skadevirkninger ved bruk av digitale verktøy og sosiale medier kan være at de skaper et nytt plattform for *digital mobbing*. Det å være utsatt for digital mobbing kan føre til store helsemessige konsekvenser. Forskning viser at digital mobbing er blitt knyttet til depresjon, sterke negative følelser og andre negative mentale symptomer som er sterkere enn gjennom tradisjonell mobbing (Hinduja & Patchin, 2015).

En naturlig reaksjon kan kanskje være å tenke at med all risiko og alle de utfordringene og problemene som er knyttet til barn og unges bruk av sosiale medier og digitale verktøy - ville det ikke være like greit å "skru av" eller sørge for at visse steder og sider på Internett blir blokkert, slik at barn og unge ikke får tilgang til dem? (Staksrud, 2013). Her vil jeg si at jeg er enig med Staksrud (2013) som sier et utvetydig og klart "nei".

For det første vil jeg påpeke at ikke bare bruk av digitale verktøy og sosiale medier innebærer potensielle skadevirkninger og utfordringer (Schofield, 2018), men det meste man gjør i livet, utgjør en risiko for skade (Staksrud, 2013). For det andre gir tilgang til og bruk av Internett store positive fordeler for barn og unge, slik som muligheter til å utøve våre menneskerettigheter - ytre oss, finne informasjon, delta i demokratiske prosesser og så videre (Staksrud, 2013). Ettersom ulike sosiale medier og digitale verktøy har blitt viktige artefakter i vårt hverdagslig, særlig kanskje i barn og ungdoms, er det viktig å sørge for at den "digitale verden" er et trygt sted "å leve i". Forebygging av digital mobbing er sentralt for å skape tryggere den digitale verden dagens barn og unge lever i.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Ifølge opplæringsloven § 9a (lov om grunnskole og den videregående opplæring) skal alle elever i grunnskoler og videregående skoler ha rett til et godt psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring. Videre vektlegges det skolen aktivt og systematisk skal arbeide for at elevene skal oppleve trygghet og sosial tilhørighet, og at skolen ved kjennskap om at elever

blir utsatt for mobbing, diskriminering, vold og rasisme, skal undersøke saken og sette inn tiltak. Det vil si at mobbing blir sett på som svært alvorlig, og skolen som arena er lovpålagt til å gjøre alt som er mulig for å stoppe mobbing.

En av utfordringene når det gjelder digital mobbing er grensegangene mellom skoletiden og fritidsarenaene. Digital mobbing kan skje på andre arenaer enn på skolen og i skoletiden. Skillet mellom skoletiden og fritidsarenaene er til dels flytende for barn og unge, og dette kompliserer hvem som har ansvaret for å følge opp digital mobbing (Staksrud, 2013). Hjem-skole-samarbeid er derfor en viktig forutsetning i forebyggende arbeid mot digital mobbing blant barn og unge. Ut ifra Urie Bronfenbrenners bioøkologisk teori om menneskelig utvikling er samarbeid mellom ulike samfunnsnivåer en viktig forutsetning i arbeid med tiltak mot mobbing.

I Utredningen NOU 2015:2 *Å høre til: Virkemidler til et trygt psykososialt skolemiljø* kommer det tydelig frem at alle former for mobbing er et samfunnsproblem, og ikke bare skoleproblem. Utredningen henviser til at Norge er forpliktet til å jobbe med mobbing ut fra et samfunnsperspektiv. Samfunnet må ta et standpunkt mot krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering og gjøre en innsats i hverdagen for å etterleve dette prinsippet (NOU 2015:2, s. 143).

Et ordtak sier: "Det kreves en helt landsby for å oppdra et barn." Denne folkelige visdommen kan tolkes at forebygging av digital mobbing må foregå på ulike samfunnsarenaer.

1.2 Problemstilling

Jeg ønsker med denne studien å få innblikk i hvordan ungdommer opplever tiltak rettet mot digital mobbing både i skolemiljøet og samfunnet øvrig, samt hvilke tanker har ungdommer rundt tiltakene som kan hjelpe å stoppe digital mobbing blant barn og unge.

På bakgrunn av tema og formålet med undersøkelsen, har jeg formulert følgende problemstilling:

"Hvilke erfaringer har ungdommer med tiltak mot digital mobbing, og hva mener de kan hjelpe å forebygge digital mobbing blant ungdom?"

For å få svar på problemstillingen har jeg valgt en kvalitativ forskningsmetode, med intervju som datainnsamlingsmetode. Jeg vil prøve å besvare problemstillingen gjennom å intervjuer fem ungdommer mellom 16 og 18 år fra ulike sosiale miljøer. Formålet med undersøkelsen er å bidra til økt kunnskap om ungdommenes opplevelser av tiltak mot digital mobbing.

1.3 Oppgavens oppbygning

Oppgaven inneholder fem kapitler, der kapittel 1 tar for seg begrunnelse for valg av forskningstema, formålet med oppgaven og presentasjon av problemstilling. I kapittel 2 vil jeg gjøre rede for relevante begreper og teoretiske rammeverk som vil bidra til å belyse oppgavens problemstilling. Her vil presentere begreper som *mobbing*, *digital mobbing*, *forebygging* og *digital kompetanse*. Jeg vil også se nærmere på egenskaper ved digital mobbing, samt forekomst og skadevirkninger ved det. Jeg vil gjør kort rede for Urie Bronfenbrenner sin bioøkologisk teori om menneskelig utvikling, og hvordan det forebyggende arbeidet mot mobbing kan ses ut ifra hans teoretisk perspektiv. I samme kapittel viser jeg til forskningsresultater jeg har funnet relevante for oppgaven min. Det teoretiske rammeverket og aktuelle forskning som blir presentert i dette kapittelet, skaper også utgangspunkt for min analyse og drøfting i kapittel 4 og 5. I tredje kapittel presenterer jeg de valgene jeg har gjort gjennom hele forskningsprosessen, samt gjøre jeg rede for den metodiske tilnærmingen til undersøkelsen. I kapittel fire blir funnene diskutert opp mot teori og tidligere forskning. Her gjør jeg rede for de kategorier jeg har funnet gjennom analysen av datamaterialet. I kapittel 5 vil jeg presentere sentrale funn og en sammenfattende drøfting, hvor hovedfunnene oppsummeres. Til slutt av kapittelet presenterer jeg vurderinger om studiens bidrag og begrensninger.

2. Teoretiske perspektiver og tidligere forskning

Teorier og tidligere forskning som er presentert i dette kapitlet, skal skape en ramme og et perspektiv for diskusjon rundt forebygging av digital mobbing. En grunnleggende forståelse for tradisjonell mobbing kan hjelpe med å forstå digital mobbing bedre. Ut ifra dette kommer jeg til å kort beskrive definisjon for tradisjonell mobbing i tillegg til digital mobbing. Jeg vil også se på hva som kjennetegner digital mobbing, samt forekomst og skadevirkninger av digital mobbing. Deretter vil jeg se nærmere på Bronfenbrenners sin bioøkologiske teori som oppfatter individet som en voksende helhet som aktivt omformer omgivelsene sine, samtidig som det blir påvirket av de samme omgivelsene. I den siste delen av oppgaven vil jeg belyse hvordan samfunnet som helhet kan motarbeidet digital mobbing blant ungdom.

2.1 Definisjoner på mobbing

Digital mobbing er en utvidelse av den tradisjonelle mobbingen, der mobbingen har blitt flyttet til en digital verden med mobiltelefoner og internett som sentrale arenaer (Samnøen, 2014). For å få en bredere forståelse av hva digital mobbing innebærer, er det nødvendig å først se på tradisjonell mobbing.

Mobbing er definert på ulike måter av ulike forskere. Den tradisjonelle definisjonen har hatt som en forutsetning at det skjer "gjentatt negativ atferd fra én eller flere sammen, rettet mot en som ikke kan forsvare seg". (Olweus, 1992, s.15; NOU 2015:2, s.69). En lang rekke av de kvantitative undersøkelsene jeg henviser til i oppgaven er basert på denne definisjonen.

Både digital mobbing og tradisjonell mobbing er fenomener som forekommer i en sosial interaksjon mellom to eller flere aktører. Det finnes mange ulike definisjoner på digital mobbing, og flesteparten av definisjonene inneholder flere av de samme elementene som definisjonene av tradisjonell mobbing. Samnøen (2014) beskriver digital mobbing som: "mobbing som mennesker utfører via elektroniske kommunikasjonsmidler" (s.35). Denne definisjonen er kort og noe upresis, og gir ikke et helhetlig bilde av hva digital mobbing er. Kowalski, Limber og Agatston (2012) definerer digital mobbing på denne måten: "an aggressive, intentional act carried out by a group or individual, using electronic form of contact, repeatedly and over time against a victim who cannot easily defend him or herself" (s.75). Grunnleggende kan vi si at digital mobbing både har trekk til felles med tradisjonell mobbing, og samtidig er et spesielt fenomen (NOU 2015:2, s. 81). For å vite hvordan man forebygge digital mobbing blant ungdom, er det viktig å se nærmere på hva som er særtrekkene ved denne typen mobbing.

2.1.1 Karakteristikk ved digital mobbing

Digital mobbing skiller seg fra tradisjonelle former for mobbing på en rekke måter. Elisabeth Staksrud (2013) henviser til at en av de mest sentrale karakteristikkene ved digital mobbing er at *det er vanskelig å slippe unna*. Hun påpeker at digital mobbing gjør at naturlige fysiske skiller - slik som å slippe å ha kontakt med mobberne når man er hjemme bak en låst dør - ikke lenger eksisterer. Man blir ikke mobbet kun på skolen eller kun i spesielle sammenhenger. Staksrud (2013) henviser til at det spiller ingen rolle om mobberen(e) ikke er fysisk til stede der hvor du er. Meldinger via mobiltelefonen, nettbrett eller på andre måter lekker inn i personlige og private rom og gjør alle steder utrygge. Det finnes også flere internasjonale studier som peker på hvordan digital mobbing kan forekomme ikke bare på alle steder, men også på alle tidspunkter. Den digitale arenaen der mobbing skjer på, gjør at den som mobbes har opplevelsen av ikke å kunne slippe unna (Hinduja & Patchin, 2009; Kowalski & Limber, 2010).

Anonymitet fremheves av mange forskere som et viktig aspekt ved digital mobbing. Forfatter og forsker Øystein Samnøen (2014) påpeker at maktbalansen i digital mobbing ikke er avhengig av fysisk størrelse og kan være basert på bedre teknologiske ferdigheter eller muligheten til å skjule sin identitet. Det vil si at mobbing som skjer via mobiltelefon, lynmeldinger eller sosiale nettverk, kan ofte med enkle grep gjøres anonymt. For eksempel man kan opprette en falsk profil på et sosialt nettverk, som man benytter for å plage andre. Staksrud (2013) henviser til at muligheten for å være anonym kan påvirke både den som blir mobbet og den som mobber. For den som mottar stygge meldinger, er det en ekstra belastning at man ikke vet hvem dette kommer fra. Noen studier har også vist at offerets frykt og følelse av hjelpeløshet øker hvis mobberens identitet ikke er kjent (Kernaghan & Elwood, 2013).

Staksrud (2013) henviser til at digital mobbing gir nye former for sosial ekskludering i form av digital isolasjon. Digital mobbing kan også være mer sosialt synlig. Det finnes nettsteder, Facebook-grupper og blogger hvor man kan viderefremidle ting fra venner og andre for å «drite» ut personer. Den økte synligheten gjør også at muligheten for at andre til å involvere seg i en konflikt blir større. Ifølge Staksrud (2013) kan et aktivt publikum som observerer en konflikt gjennom å se hva som blir lagt ut og kommentert på sosiale medier, gjøre konflikten større og bidra til en styggere mobbesituasjon enn det som ville vært tilfellet om det kun var en krangel mellom to personer. Den sosiale synligheten er paradoksal - på den ene siden kan digital mobbing være mer synlig for de som deltar på de samme digitale plattformene, men på den andre siden mindre synlige for foreldre, lærere og andre voksne som ikke er på de samme plattformene. Staksrud (2013) påpeker at voksne ferdes i andre digitale rom enn ungdommer. Mens de unge legger ut sårende kommentarer til og om hverandre på Snapchat, Instagram eller TikTok, leser de voksne f.eks. nettaviser.

En annen mulig utfordring som er spesiell for digital mobbing, er at utøver og medvirkende personer ikke nødvendigvis oppfatter egne handlinger som mobbing, eller en bevisst intensjon om å skade offeret. I praksis kan det likevel utgjøre en mobbehandling, ifølge Samnøen, (2014). For eksempel kan en person publisere et "uheldig" bilde av en annen person uten å ha som intensjon å skade vedkommende. I det øyeblikket bildet er delt digitalt, kan det spres

videre og kommenteres av andre. Dermed kan bildet få et stort publikum og følges av en lang rekke kommentarer som kan være sårende for personen på bildet. Samnøen (2014) påpeker at publisering av sårende bilder er et eksempel på at mobbing på digitale arenaer ikke alltid følger de samme mønstrene eller passer under samme definisjoner som tradisjonelle former for mobbing.

2.1.2 Forekomst av digital mobbing

Medietilsynet har gjennomført undersøkelsen Barn og medier annethvert år siden 2003. Rapportene fra undersøkelsene viser at digital mobbing blant barn og unge øker med årene. I Medietilsynets rapport for 2016 kommer det frem at digital mobbing har økt fra 2014. Undersøkelsen viser at 15 prosent av norske barn og unge mellom 9 og 16 sier at de har opplevd mobbing på nett, mot 13 prosent i rapporten fra 2014. Rapporten viste at 7 prosent har vært utsatt for digital mobbing på ukentlig eller månedlig basis, en økning fra 4 prosent i 2014 (Medietilsynet, 2016). Rapporten fra 2018 viser at 28 prosent av barn og unge i alderen 9 til 18 år har opplevd at noen har vært slemme med dem eller mobbet dem på Internett, spill eller mobil. Åtte prosent har vært utsatt for dette på ukentlig eller månedlig basis. Rapporten viser også at andelen som har vært utsatt for slike handlinger er gjennomgående høyere blant de eldre enn de yngre barna (Medietilsynet, 2018b).

Undersøkelsen fra 2016 viser også at andelen som har opplevd digital mobbing er høyest blant de eldste ungdommer. Totalt 36 prosent av både jenter og gutter i alderen 15-16 år har opplevd at noen har vært slemme med dem eller mobbet dem på internett, spill eller mobil (Medietilsynet, 2016). Det finnes flere studier som bekrefter alderstendensen - at mobbingen øker med alder (Livingstone & Bober, 2005; Staksrud, 2013). Elevundersøkelsen ved norske skoler, som ble gjennomført på vegne av Utdanningsdirektoratet i 2012, viser at andelen som opplever at de blir mobbet, øker med alder og klassetrinn fra 5. klasse til VG3 (Wendelborg, Paulsen, Røe, Valenta & Skaalvik, 2012, s.59).

2.1.3 Skadevirkninger av digital mobbing

Meninger er delt når det gjelder spørsmålet om digital mobbing er mer, mindre eller like skadelig sammenliknet med tradisjonell mobbing (Samnøen, 2014). Ifølge Smith og Slonje (2010) føler barn og unge at skadevirkningene av digital mobbing er avhengig av mobbemetodene. Forskning viser at unge mennesker opplever ydmykende bilder, videoer og ondskapsfulle kommentarer mer skadelig enn tradisjonell mobbing. Digital mobbing er blitt knyttet til høyere andel av depresjon, sterkere negative følelser og andre negative mentale symptomer som er sterkere gjennom tradisjonell mobbing (Grandinger, Strohmeier & Spiel, 2009; Perren, Dooley, Shwan & Cross, 2010). Noen forskning viser derimot at den digitale mobbingen har negative konsekvenser på lik linje med de tradisjonelle formene for mobbing (Thorvaldsen, Westgren, Egeberg og Rønning, 2018). Uavhengig av hvilken type mobbing

som er verst, mener flere forskere innen mobbing at digital mobbing kan svært skadelige virkninger på barn og unge (Samnøen, 2014).

Forskning utført av Hinduja og Patchin (2015) påpeker at digital mobbing er knyttet til økt sannsynlighet for selvmordstanker. Ofre for digital mobbing har også blitt knyttet til et større sjansen for å påføre seg selv skade. Ifølge Samnøen (2014) kan noen ofre uttrykke manglende konsentrasjonsevne på skolen og kan påvirke læringsmiljøet til den som blir plaget. Noen kan føle seg presset til å logge seg på Internett fordi man ikke tør å la være å se hva som skjer. Man kan utvikle ulike former for sosial engstelse. Det er med andre ord viktige grunner til å jobbe aktivt med å forebygge digital mobbing blant barn og ungdom. I dette arbeidet har hele samfunnet en viktig rolle. Forebygging av digital mobbing må skje på alle samfunnsnivåer (NOU 2015:2, s.143).

2.2 Bronfenbrenners bioøkologiske teori

Urie Bronfenbrenners bioøkologiske oppvekstteori setter fokus på barnas vekselvirkning med og tilpasning til miljøet, og hvordan tilpasning skjer både hos individ og omgivelser. Det vil si at det handler om en gjensidig påvirkning, der man oppfatter individet som en voksende helhet som aktivt omformer omgivelsene sine, samtidig som det blir influert av de samme omgivelsene (Bronfenbrenner, 1997). Miljøene strekker seg fra mikrosystem - som omfatter de systemene som personen ferdes i regelmessig, til makrosystem - som representerer storsamfunnet. De fire systemer står i gjensidige avhengighets- og påvirkningsforhold mellom individet og ulike miljøer (Kvello, 2013).

Barn og unge lever i flere mikrosystemer samtidig. Definisjon av et *mesosystem* er derved at det eksisterer to eller flere mikrosystemer. Mesosystemet er ikke bare antallet mikrosystem, men omfatter også forholdet mellom de ulike mikrosystemene. Det vil si at når mikromiljøer kobles sammen, dannes mesosystemer. Pendling betyr at personer binder mikrosystemer sammen ved regelmessig å veksle mellom ulike mikromiljøer. Et eksempel på slik kontakt er barn som binder skole og hjem sammen ved sin daglige veksling over år mellom disse mikrosystemene (Bronfenbrenner, 1979). Kvello (2013) påpeker at disse danningene av mesosystemer, f.eks. mellom hjem og skole, øker samhandling og kommunikasjon. Til sammen skaper dette sterkere fellesskap og øker dermed muligheter for samhandling omkring kultur, verdier og normer.

Makrosystemet omfatter de ideologisk, økonomiske, historiske og politiske vurderinger, prioriteringer og beslutninger som tas i samfunnet (Bronfenbrenner, 1979). Kvello (2013) påpeker at den forståelse av barn og oppvekst som preger et samfunn, hører til makrosystemet: hvilke ressurser, muligheter og utfordringer som finnes, hvilke livsstiler og mønster av sosial interaksjon er vanlig i kulturen osv. Samtidig man kan tenke på hvordan andre påvirkningsagenter som for eksempel sosiale medier preger systemene helt inn til mikrosystemene.

2.3. Digital kompetanse og dømmekraft

Ettersom en av karakteristikkene ved digital mobbing er at den er skjult for voksne, er det viktig at en underviser elever i hvordan de kan ta tekniske og sosiale avgjørelser på nettet. Forskning viser at elever må få hjelp til å utvikle gode evner i forhold til "digitalt medborgerskap" eller *digital kompetanse* og utvikle andre strategier for at de skal kunne hindre, respondere på eller rapportere digital mobbing (Hinduja & Patchin, 2015; Læringsmiljøsentret, 2015).

Ifølge Utdanningsdirektoratet (2018) innebærer digitale ferdigheter å innhente og behandle informasjon, være kreativ og skapende med digitale ressurser, og å kommunisere og samhandle med andre i digitale omgivelser. Det innebærer å kunne bruke digitale ressurser hensiktsmessig og forsvarlig for å løse praktiske oppgaver. Digitale ferdigheter innebærer også å utvikle digital dømmekraft ved å tilegne seg kunnskap og gode strategier for nettbruk.

Ole Erstad (2012) henviser til at digital kompetanse indikerer en handlingsberedskap og dømmekraft som er en kombinasjon av ferdigheter, kunnskaper og holdninger. Kompetanse innebærer ikke bare viten og ferdigheter, men også strategier og rutiner som er nødvendige for å anvende viten og ferdigheter. Det innebærer også holdninger samt en vurdering av sammenhenger. Kompetanse er altså mer omfattende enn ferdigheter. Forskning viser at selv om elever har gode tekniske ferdigheter, kan de være mindre bevisste på strategier som kan minske risikoen for at det skal oppstå ubehagelige og skadelige situasjoner for dem på nettet (Hinduja & Patchin, 2015; Læringsmiljøsentret, 2015).

Det er viktig at opplæring i digital kompetanse i større grad fokuserer på aktive og konkrete håndteringsstrategier og verktøy som personvern og personverninnstillinger, hvordan be om hjelp, hvordan blokkere andre brukere og hvordan slette meldinger, og at dette knyttes direkte til de faktiske tjenestene barna bruker både på skolen og i fritiden (Staksrud, 2013). Elevene må få en mulighet til å utforske egen holdning og til å utvikle de digitale ferdighetene som trengs for å være trygge ved bruk av internett (Læringsmiljøsentret, 2015).

I Rammeverk for grunnleggende ferdigheter defineres digital dømmekraft som et ferdighetsområde som innebærer det å kunne bruke digitale verktøy, medier og ressurser på en forsvarlig måte, i kombinasjon med å ha et bevisst forhold til personvern og etisk bruk av Internett. Digital dømmekraft har dermed i en grunnleggende forstand å gjøre med etikk. Digital dømmekraft er en anvendt etikk som dreier seg om normative, juridiske og sosiale aspekter ved utvikling og bruk av digitale medier. Med digitale medier menes det et bredt spekter av teknologier, fra datamaskiner, nettbrett og smarttelefoner, til nettverkstjenester og til det som mer generelt forstås som kommunikasjonsteknologier. Digital dømmekraft blir definert som et sett samfunnsmessige etiske standarder for bruk av digitale medier. Disse etiske standardene skal fungere som handlingsdirektiver for å beskytte åndsverk fra å bli misbrukt, beskytte personvernet mot krenkelser og forhindre at de digitale teknologiene blir brukt til å stigmatisere enkeltmennesker eller grupper. Digital dømmekraft representerer derfor ikke ny etikk, men går ut på å tilpasse allerede etablerte etiske standarder til de nye situasjonene som oppstår med de digitale mediene (Engen, Giæver & Mifsud, 2017).

Engen, Giæver og Mifsud (2017) påpeker at digital dømmekraft er i grunnleggende forstand noe mer enn det ferdighetsmessige (å kunne) - og teoretiske (å vite). Digital dømmekraft innebærer å gjøre en praktisk og konkret analyse av en her-og-nå-situasjon i lys av erfaringer, kunnskaper om verdier og interesser rettet mot praktiske handlinger. Digital dømmekraft er i bunn og grunn en evne som utvikles gjennom erfaringer, til å reflektere, kritisk vurdere, regulere ens handlinger og treffe riktige valg i situasjoner som oppstår på Internett. Det er viktig å legge et grunnlag for at barn og unge får utviklet en kompetanse som setter dem i stand til å gjøre riktig og kloke handlinger basert på eget erfaringsgrunnlag. Nettopp umodenhet og mangel på erfaring gjør barn og unge ekstra utsatt på nettet, ifølge Engen, Giæver og Mifsud (2017).

2.4 Forebygging av digital mobbing

Forebygging innebærer både å hindre og redusere tilgangen av potensielt negative påvirkninger og å tilføre positive, utviklingsfremmende impulser. Forebygging på det psykososiale område framstår som et flerfaglig felt der det alltid har vært rom for og behov for både profesjonelle og ikke-profesjonelle tiltak og innsatser fra enkeltmennesker, fra formelle opplærings- og oppvekstinstanser og fra frivillige organisasjoner. I praksis foregår forebygging på tre nivåer: individnivå, institusjonsnivå og samfunnsnivå (Befring, 2012).

Sett fra Bronfenbrenners sin teori preger grunnleggende idealer og lovverk, som er på det norske makronivå, systemene helt inn til mikrosystemer, det vi si til hvert enkelt individ (Kvelling, 2013). Beslutninger som fattes i makrosystemet kan påvirke individet på mikronivå. For eksempel, ut ifra Opplæringsloven kapittel 9a som omhandler skolemiljø, er det et generelt krav i alle norske skoler at alle elever, både i grunnskole og videregående skole, har rett til et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring (§ 9a-1). Med andre ord kan man si at opplæringsloven § 9a-3 som tar for seg at skolen er pålagt å sette opp tiltak eller forebygge mobbing, påvirker hver enkelt elev på mikronivået. For eksempel, de tiltakene mot digital mobbing som skolen velger å sette opp, har betydning for hvordan elevene skal oppleve den forebyggende arbeidet i skolemiljøet.

2.4.1 Forebygging på samfunnsnivå

Utredningen NOU 2015:2 *Å høre til: Virkemidler til et trygt psykososialt skolemiljø* henviser til at barnekonvensjonen ser på mobbing som et samfunnsproblem, ikke bare skoleproblem. Det betyr at Norge er forpliktet til å jobbe med mobbing ut fra et samfunnsperspektiv. Videre i utredningen påpekes det at å forebygge og stoppe mobbing ikke bare er et ansvar for skolen, men for hele samfunnet. Skolen blir formet av det samfunnet den er en del av, og av hvordan mennesker omgås hverandre. Det betyr at måten voksne omtaler hverandre på, reality-tv,

kommentarfelter i sosiale medier og lignende også er noe barna ser, og som er noe som påvirker deres oppførsel. Barn lærer av voksne som de ser opp til (NOU 2015:2, s. 143).

Utredningen henviser til "at det er nødvendig med en nasjonal innsats mot mobbing, trakassering og diskriminering der alle forplikter seg i arbeidet mot dette. Samfunnet må ta et standpunkt mot krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering og gjøre en innsats i hverdagen for å etterleve dette prinsippet" (NOU 2015:2, s. 143). Professor emeritus i spesialpedagogikk Edvard Befring (2012), henviser til at forebygging på samfunnsnivå er når det gjøres en målrettet innsats i nærmiljøet for å bremse tilgangen av skadelige påvirkninger i livsmiljøet. Dette vil kreve forpliktende samarbeid på tvers av ulike samfunnssektorer og samfunnsnivåer (s.134). Et godt eksempel på at samfunnet tar et standpunkt mot digital mobbing og samarbeides på tvers av ulike samfunnssektorer kan være et samarbeidsprosjekt mellom internasjonal organisasjon Røde Kors og telekommunikasjonskonsernet Telenor.

2.4.1.1 Ulike nettjenester

Røde Kors og Telenor har utviklet et interaktivt og digitalt undervisningsopplegg "Bruk Hue" som alle lærere på mellomtrinn og ungdomstrinn kan ta i bruk i sine klasserom siden høsten 2019, og er gratis og tilgjengelig for alle skoler (Telenor, 2019). Målet med Bruke Hue er å forebygge digital mobbing ved å engasjere og bevisstgjøre elever, orientere om de juridiske og emosjonelle konsekvensene av digital mobbing, samt å skape mot så elevene selv ta en aktiv rolle dersom de opplever eller observerer mobbing (Barnevakten, 2019). Både undervisningsopplegget "Sladrehank" for mellomtrinn og "Hvem ødela livet til Klara?" for ungdomstrinn er utformet som filmer som elevene kan se hjemme på egne mobiler, hvor elevene selv kan ta valg på vegne av karakterene i den fiktive historien. Alle valgene elevene tar blir registrert anonymt og når de har fullført, genereres statistikk som automatisk blir lagt inn i den ferdige klasseromspresentasjonen som læreren har tilgang til. Dette gir et utgangspunkt for relevant diskusjon og refleksjon i klasserommet. På den måten vil elevene kunne se konsekvensene av egne valg, og kjenne på følelsen av å mobbe og bli mobbet, og få innblikk i hvor lett det som er ment som en spøk kan utvikle seg til noe mer alvorlig, samt hvor lett det er å bidra til nettmobbing (Bruk Hue, 2019). Det interaktive undervisningsopplegget har også mål å øke elevens nettvett gjennom å løfte fram ulike dilemmaer dagens unge kan møte, peke på hva som er lov og ikke lov, smart og ikke smart, samt å skape refleksjon og diskusjon iblant barn og ungdom (Barnevakten, 2019). Undervisningsopplegget Bruke Hue er et godt eksempel på hvordan en gjennom samarbeid mellom ulike samfunnssektorer man kan skape verktøy for å forebygge digital mobbing blant barn og unge.

Slettmeg.no er en gratis råd- og veiledningstjeneste for personer som møter utfordringer i forbindelse med ulike nettsteder, og driftes av NorSiS (Norsk senter for informasjonssikring). Nettsiden hjelper ved å gi råd om hvordan man kan få fjernet informasjon fra nettet, samt bistå med teknisk hjelp og råd om hvordan man bør gå frem for å få fjernet opplysningene (Slettmeg, 2020).

2.4.2 Forebyggende tiltak på institusjonsnivå

Forebygging på individ- og gruppenivå omfatter systematisk arbeid for å fremme positiv og å hemme uakseptabelt atferd blant barn og ungdom. Sentralt her er å sørge for at barn og ungdom får muligheter til å oppleve seg selv som verdsatt i skolefelleskapet. Forebygging på institusjonsnivå er når det sørges for at barn og ungdom beskyttes mot trakassering og ydmykende opplevelser (Befring, 2012, s.134).

2.4.2.1 Et godt psykososialt skolemiljø

Forskning viser at et støttende skolemiljø gir trygghet og reduserer risikoen for mobbing ved at man oppmuntrer til åpen kommunikasjon og positive relasjoner og styrker elevens forhold til skolen. Skoler som implementerer strategier som fremmer elevenes følelse av trygghet, har et lavere nivå av mobbeatferd (Kowalski, Limber, Agatston, 2012; Læringsmiljøsentret, 2015.)

Det er et generelt krav i norsk skole at alle elever, både i grunnskole og videregående skole, har rett til et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring (Opplæringsloven, 2002, § 9a-1), og det fysiske miljøet skal være slik at det tas hensyn til elevenes trygghet, helse, trivsel og læring (§ 9a-2). Videre i *opplæringsloven* kommer det tydelig frem at "skolen skal ha nulltoleranse mot krenking som mobbing, vald, diskriminering, og trakassering." (§ 9a-4). I tillegg har skolen et tydelig ansvar for det psykososiale miljøet som fremkommer blant annet i §9a-3: "skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremme et godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør." Ut fra Opplæringsloven kapittel 9a er det med andre ord ingen tvil om at skolen har et ansvar for utarbeidelse av handlingsplaner og å sette inn tiltak mot mobbing når det skjer i skoletiden.

Forskning viser at handlingsplaner og praksis ved skolen er viktig når det gjelder å redusere mobbing, fordi det gir et signal til hele skolemiljøet om at skolen engasjerer seg for å bidra til et trygt og støttende skolemiljø (Kowalski, Limber, Agatston, 2012; Læringsmiljøsentret, 2015.). Hinduja og Patchin (2015) henviser til at handlingsplaner og praksis må ta avstand fra mobbeatferd og fremme positive sosiale ferdigheter og rapportering av mobbeatferd, slik at skoleansatte kan respondere konsekvent og effektivt på denne type atferd. Dette vil videre gi elevene tillit at de ansatte ved skolen konsekvent følger opp rapportering om digital mobbing. Ifølge forskning er det behov for at handlingsplanene utvikles i et samarbeid mellom alle som er en del av skolemiljøet for å styrke forståelsen av og engasjementet for handlingsplaner og praksis ved skoler (Hinduja & Patchin, 2015).

2.4.2.2 Praktiske tiltak i skolen

Det er flere praktiske grep skolen kan gjøre for å forebygge digital mobbing. En av de sentrale er formidling av kunnskap, regler og normer (Staksrud, 2013). Samnøen (2014) påpeker at det er viktig også å informere barn og unge om hva norsk lov sier om oppførsel på internett og diskutere ulike problemstillinger om mobbing på nettet. Kunnskap om lovens grenser kan forhindre at barn og unge omgår regler og trakasserer andre på nettet. Reglene må gjøres tydelige for alle elever og andre på skolen. Ifølge Staksrud (2013) er det viktig at regler og forventninger til elevene - spesielt de nye - bør formidles gjennom andre litt eldre elever. Hun mener at jevnaldrende vil ha en gjennomgående større sjanse for å bli hørt og få gjennomslag enn lærere og skoleledere.

Organisasjonen MOT som arbeider for å skape et støttende og tryggere oppvekstmiljø fokuserer på å stimulere barn og ungdom til å få styrket tillit til egne krefter og muligheter, og bevisstgjøre dem til å ta egne valg og å vise mot. MOT bruker aktivt ungdommer selv i arbeidet mot mobbing og trakassering, og for å skape et trygt skolemiljø. For eksempel får elevene i 9. klasse på ungdomstrinnet mulighet til å søke om å bli "Ungdom Med MOT". De gjennomgår en todagers skolering med øving og framføring av manus. I tillegg får elevene et innblikk i MOTs tankegang, bakgrunn for prosjektet, innføring i formidlingsteknikk samt MOTs krav og forventninger til dem og Ungdom med MOT. Ungdommene som gjennomgår skoleringen vil i løpet av skoleåret på 9.trinnet besøker 7.trinnet ved barneskolene som geografisk hører til deres ungdomsskole (Befring & Moen, 2010).

Staksrud (2013) påpeker at skolen må legge til rette for at de vanskelige samtalene knyttet til personvern, seksualitet og grensesetting tas opp på skolen. I dette er det viktig å fokusere og øve på mulige situasjoner barn og ungdom kan komme opp i, slik at de er forberedt og har klare handlingsmønstre når det skjer. Samnøen (2014) henviser til at ved å diskutere potensielle problemstillinger om digital mobbing med barn og ungdom kan de bli bedre rustet til å møte ulike utfordringer på nettet. Ved å forberede barn og unge på mulige utfordringer på sosiale medier, kan også øke deres motstandskraft, samt digital kompetanse og dømmekraft.

2.4.2.4 Sammarbeid mellom skole og hjem

Staksrud (2013) påpeker at en av de mest sentrale karakteristikkene ved digital mobbing er at de naturlige fysiske skiller ikke lenger relevante. Det vil si at skole-hjem-og skole-fritid-skiller blir utfordret. Digital mobbing skjer og er der både i skoletiden og etterpå. Hun mener at konflikter kan starte i timen og så i løpet av ettermiddagen og natten fortsette på internett og eskalere til mobbing man ikke evner å komme seg ut av. Det vil si at digital mobbing renner inn i alle rom, private og offentlige, skole og hjem. Ut av den grunnen er samarbeidet mellom skole og hjem en viktig forutsetning for å forebygge digital mobbing blant barn og unge (Cross, Li, Smith & Monk, 2012, Staksrud, 2013).

I Utredningen NOU 2015:2 *Å høre til. Virkemidler til at godt skolemiljøet* kommer det tydelig frem at et godt foreldresamarbeid er viktig både for å fremme et trygt skolemiljø og for å forebygge mobbing. Foreldre må ses som en viktig ressurs i både det å forebygge og håndtere mobbing på nettet. Videre i utredningen påpekes det at skolen har et ansvar for å gripe inn over krenkelser som skjer på fritiden, og som har sammenheng med skolens virksomhet. For eksempel hvis en elev sender en truende SMS til en klassekamerat om kvelden om hva som skal skje på skolen dagen etter, har skolen et ansvar å gripe inn (s.173).

Det er viktig at skolen legger til rette for at elevene som har med seg mindre erfaring og kompetanse hjemmefra enn andre barn, får ekstra nett-tilgang på skolen og i fritidsordninger slik at man minsker det sosiale digitale gapet og øker håndteringskompetansen (Staksrud, 2013). Skolen bør også sørge for at det blir arrangert møter om hva digital mobbing er, og bør informere om hvordan skolen håndterer mistanker om og kjennskap til digital mobbing (NOU 2015: 2, s.174).

2.4.3 Forebyggende arbeid på individnivå

Forskning viser at foreldre har en særlig viktig rolle i forebygging av digital mobbing (Hinduja og Patchin, 2015; Læringsmiljøsenteret, 2015; Samnøen, 2014; Staksrud, 2013). Befring (2012) påpeker at forebygging omfatter på den ene siden tiltak for å beskytte barn og ungdom mot forhold som kan medføre, vedlikeholde og forsterke problemutvikling. På den annen side omfatter det tiltak som kan bidra til å fremme barn og unges personlige kompetanse til å beskytte seg selv. Det er viktig at forebygging av digital mobbing tar for seg også aspekter som kan fremme barn og unges evne til å beskytte seg selv. En god dialog mellom foreldre og barnet, utvikling av empati, digital danning og det å være en god og inkluderende rollemodell for barna kan bidra til å fremme barn og unges personlige kompetanse til å beskytte seg selv på sosiale medier.

2.4.3.1 Kommunikasjon

Ifølge Hinduja og Patchin (2015) er kommunikasjon med barn og unge nøkkelen i forebygging av digital mobbing (s. 171). De henviser til at det er viktig å ha en åpen og god dialog med ungdom om trygg og ansvarlig bruk av digitale medier. Foreldre kan fremme bevissthet hos barn og unge når det gjelder nettaktiviteter, språkbruk, hvordan forholder seg til bilder og rykter på nett, ifølge Hinduja og Patchin (2015). Samnøen (2014) henviser til at økt bevissthet på nettbruk og sosial oppførsel på nett kan redusere risikoen for at barn vil mobbe andre. Det kan også øke sjansen for at barn og unge griper inn i stedet for å være tilskuere til at noen mobber andre på nettet (s. 81).

I likhet med Hinduja og Patchin (2015) påpeker Staksrud (2013) at uten kommunikasjon med barn og ungdom selv kommer man ingen vei. Man ser at når det gjelder risikoerfaringer på Internett, er det viktigste botemiddelet mot skade at voksne, og særlig foreldre, har snakket

med barna sine om nettbruk, før, under og etter problematiske erfaringer. Ifølge Staksrud (2013) bør en slik kommunikasjon starte tidlig, og være løpende og kontinuerlig. På samme måte som vi ikke slutter å gi formaninger om trafikkregler, kan man ha en jevn dialog om nettbruk og atferd på nettet. Siden barn og unge utvikler "trappetrinns-kompetanse", er det ikke nok å snakke med barna kun "når de er små" (s. 116).

En løpende dialog og et engasjement fra foreldre er en viktig forutsetning i forebygging av digital mobbing, ifølge Staksrud (2013). Det gjør det lettere for barn og unge å dele problemene når de kommer, lettere for barn å varsle om problemer og konflikter før de får utvikle seg, og gjør det at voksne lettere blir oppfattet som en relevant ressurs for barn og unge (Staksrud, 2013).

2.4.3.2 Evnen til å vise empati

En annen viktig forutsetning for å arbeide mot digital mobbing er å utvikle barnets evne til å vise empati, ifølge Samnøen (2013). Empati er prosessen der en person merker hva andre føler, og deretter er i stand til å gi respons på en måte som viser at vedkommende bryr seg. Samnøen påpeker at kulturen på nett kan være tøff og direkte, og i lys av denne omgangsformen kan barn og unge bli mindre bevisste på at ytringene eller handlingene deres kan såre andre. Han mener at ved å styrke barns bevissthet om at dette kan være tilfellet, kan man hjelpe unge mediebrukere til ansvarlig adferd på sosiale medier.

Internasjonal forskning viser at man kan utvikle empati ved å involvere hvert enkelt barn og hver enkelt ungdom, og deres vennegrupper. Slikt styrkes også deres eierforhold når det gjelder å forhindre digital mobbing. Selv om de fleste barn og unge ikke liker å se at noen blir mobbet, griper de færreste inn for å stoppe en mobbesituasjon. I stedet ender de opp med å indirekte oppmuntre til eller støtte mobbingen som skjer. Dermed er det viktig å forberede barn og unges ferdigheter og tro på at de kan motarbeide digital mobbing og hjelpe dem som blir utsatt for det. Barn og unge trenger muligheten for å forbedre sine sosiale ferdigheter, empati, moralske resonnement og ferdigheter til å håndtere uakseptabelt atferd på nettet. Forskning viser at barn og unge som blir mobbet opplever at støttende handlinger fra jevnaldrende ofte er mer til hjelp enn støttende handlinger fra voksne og deres egne handlinger når det gjelder å stoppe digital mobbing (Cross, Li, Smith & Monk, 2012; Læringsmiljøsenderet, 2015)

2.4.3.3 Voksne som en god rollemodell

Staksrud (2019) påpeker at det å være en god og inkluderende rollemodell for barna gjelder også på nettet. Det vil si at voksne må gå foran med et godt eksempel. Dette gjelder hvordan voksne omtaler hverandre på nettet, deres publisering av bilder, hvordan voksen opptrer i nettdebatter, og hvordan de selv tar vare på deres egne personopplysninger og setter digitale grenser for seg selv og andre. Det er ikke noen som er helt "privat" på nettet - internett er

et offentlig medium hvor man i utgangspunktet må gå fra at alt som legges ut, kan bli kopiert, delt og kommentert av hvem som helst, hvor som helst og i hvilken som helst sammenheng. Det er mange voksne som har brent seg på at aktiviteter man har hatt på internett som var morsomme der og da, ikke blir morsomme senere i livet. Har man opptrådt på en negativ måte mot andre i det offentlige rommet som internett, kan dette stemple deg som en person som skaper vanskeligheter (Staksrud, 2013).

Forskning viser at er viktig at foreldre videreutvikler sin egen kompetanse og dømmekraft når det gjelder digitale medier (Hinduja og Patchin, 2015; Læringsmiljøsenderet, 2015). "Det digitale skillet" mellom ungdom og voksne kan for mange foreldre føles som begrensende i forhold til hvordan de kan støtte barnet sitt til effektivt å motarbeide og respondere på digital mobbing. Staksrud (2013) påpeker også at mange foreldre føler seg ofte forbigått av ungdom når det gjelder digital kompetanse. Hun mener at troen på egen evne til å hjelpe barn og unge om noe skjer, er svært viktig. Skal man bekjempe digital mobbing blant ungdom, er det viktig at foreldre engasjere seg aktivt og har tillit til at de kan bidra positivt. Det finnes forskning som viser sammenheng mellom foreldrenes nettbruk og barnas sårbarhet på nettet, også når det gjelder mobbing. Hvis foreldre ikke bruker internett, øker sannsynligheten for at barn og unge opplever digital mobbing og selv mobber andre (Livingston, Haddon, Gorzig & Olafsson, 2011).

3.1 Kvalitativ forskningsmetode

Ettersom jeg ønsker å utforske Karakteristisk ved kvalitativ forskning er at forskeren søker en forståelse av sosiale fenomener, enten ved en nær kontakt med deltakere i felten ved intervju eller observasjon, eller ved analyse av tekster og visuelle uttrykksformer. Kvalitative studier fremhever sosiale prosesser og mening som ikke kan måle kvantitet i frekvenser. Kvalitativ forskning kjennetegnes også ved at metodeopplegget er preget av fleksibilitet. Det vil si at forskeren kan endre utformingen av prosjektet i løpet av undersøkelsesprosessen, og han eller hun kan innarbeide erfaringer og nye utfordringer underveis. Kvalitative studier som er basert på arbeid i felten, er preget av nærhet og sensitivitet i relasjoner til kildene (Thagaard, 2018). Denne nærheten sammen med fleksibiliteten som følger av at datainnsamlings situasjonen ikke er så fast strukturert på forhånd, kan gi forskeren tilgang til kunnskap som man eller vanskelig ville ha kunnet få tak i. Kvalitative studier kan også gi kunnskap av dypere natur enn den overflatekunnskapen som enkelte kvalitative metoder gi (Kleven, 2016).

3.2 Vitenskapsteoretisk tilnærming

Begrepet *vitenskap* defineres som systematisk, metodisk og kritisk studier, undersøkelser eller forskning om fysiske eller sosiale fenomener (Gundersen, 2017). Innenfor vitenskapsteorien finnes det ulike synspunkter om hva virkeligheten er og hvordan mennesker skaper dem (Hjardemaal, 2016). Min vitenskapsteoretisk forankring har betydning for hva jeg søker informasjon om, og danner et utgangspunkt for den forståelse jeg utvikler gjennom forskningsprosessen. Ettersom jeg ønsker å utvikle en forståelse av sosiale fenomener og meninger, faller min forskning innenfor *sosialkonstruktivismen*. Denne tilnærmingen går ut på at virkeligheten er en sosial konstruksjon, hvor språket og måten mennesker kommuniserer med hverandre på, er av grunnleggende betydning for hvordan mennesker konstruerer virkeligheten. Innenfor sosialkonstruktivismen er det en antagelse at mennesket tolker hverdagslivets virkelighet som meningsfull og skaper en verden med indre sammenheng (Hjardemaal, 2016). Det vil si at forskerens fortolkning av datamaterialet er med på å konstruere virkeligheten. Ettersom tolkninger av virkeligheten er med på å skape mening og betydning, vil jeg synliggjøre for min fortolkningsramme for datamaterialet som er fenomenologi og hermeneutikk.

3.2.1 Fenomenologisk tilnærming og forforståelse

Fenomenologien tar utgangspunkt i den subjektive opplevelsen og søker å utvikle en forståelse av den dypere meningen i enkeltpersoners erfaringer. Sentralt for fenomenologien er å forstå fenomener på grunnlag av perspektivene til de personene forskeren studerer, og å beskrive omverden slik den erfarer av deltakerne (Thagaard, 2018). Karakteristisk ved

fenomenologien er at den bygger på antakelse om at realiteten er slik folk oppfatter at den er (Kvale & Brinkmann, 2018).

Fenomenologiske studier fokuserer på den meningen personer tillegger sine erfaringer av et fenomen. Forskere innenfor fenomenologiske studier beskriver de trekk som er felles ved de erfaringer som deltaker i en undersøkelse gir uttrykk for. De felles erfaringer deltakerne har, gir et grunnlag for at forskeren kan utvikle en generell forståelse av det fenomenet han eller hun studerer (Thagaard, 2018). Ettersom oppgaven fokuserer på å komme dypere inn i hvordan ungdommer opplever fenomen digital mobbing og forebyggende arbeidet mot det, valgte jeg å benytte meg av fenomenologisk tilnærming.

Som forsker møter jeg forskningsfeltet med min forforståelse som kommer fra min utdanningsbakgrunn, arbeidserfaring og teoretiske rammer. Kvale og Brinkmann (2018) påpeker at forskerens erfaringer og holdninger kan være med å påvirke undersøkelsen, og dermed er det viktig at forskeren presenterer sine egne holdninger i forhold til tematikken i undersøkelsen og synliggjøre sine erfaringer. Det som informantene forteller under intervjuet vil forskningsprosessen videreutvikles i møte med forskerens forforståelse, derfor er det viktig at forskeren utvikler bevissthet om sin egen forforståelse. Ettersom min forforståelse vil være med på påvirke tolkninger og kunnskaper som utvikles, er det viktig å bevisstgjøre meg om slike forforståelser, ifølge Kvale og Brinkmann (2018).

3.2.2 Hermeneutisk tilnærming

Hermeneutikken fremhever betydningen av å fortolke menneskers handlinger gjennom å fokusere på et dypere meningsinnhold enn det som er umiddelbart innlysende. En hermeneutisk tilnærming fremhever at det ikke finnes en egentlig sannhet, men at fenomener kan tolkes på ulike måter. Hermeneutikk bygger på prinsippet om at mening bare kan forstås i lys av den sammenhengen det forskeren studerer, er en del av (Thagaard, 2018). Det vil si at min tekstfortolkning foregår ved en vekselvirkning mellom del og helhet. Det betyr at forskeren forstår delene i en tekst ut fra teksten som helhet, men også helheten blir forståelig for forskeren på bakgrunn av hans eller hennes forståelse av enkeltdelene (Hjardemaal, 2016).

Dobbel hermeneutikk refererer til at som forsker fortolker jeg forskningsdeltakernes fortolkning av sin situasjon. Samfunnsvitenskapenes forskningssubjekter er selv meningsbærende og meningsskapende. Som forsker må jeg håndtere denne dobbeltheten på en konstruktiv måte (Nilssen, 2012). Det vil si at selv om jeg har forsøkt meg på å framheve informantenes perspektiver og få tak i deres livsverden, betyr ikke det at jeg bare har gjengitt og beskrevet det som informantene har fortalt. Nilssen (2012) henviser til at forskerens oppgave er å "gå bak fortellingen". Han påpeker at forskeren bidrar til å gjøre det usynlige synlig og det ubevisste bevisst. Det vil si at jeg som forsker har forsøkt å få fram begrunnelser, holdninger og refleksjoner som ligger til grunn for det som ble sagt av informantene. Innenfor dobbel hermeneutikk må forskeren forholde seg både til informantenes tolkning av sin situasjon og sin egen tolkning og mening (Nilssen, 2012).

Thagaard (2018) henviser til at fortolkning av datamaterialet kan på den ene siden knyttes til forskerens teoretiske utgangspunkt. På den annen side gir mønsteret i datamaterialet et grunnlag for den forståelsen forskeren utvikler gjennom forskningsprosessen. Det er et gjensidig påvirkningsforhold mellom forskerens teoretiske utgangspunkt og mønstre i datamaterialet. Det vil si at min forskningsprosess har vært preget av en vekselvirkning mellom min fortolkning og forforståelse. En slik vekselvirkning mellom del og helhet er et sentralt prinsipp i den hermeneutiske læren om hvordan man forstår en tekst, og betegnes som *den hermeneutiske sirkel* eller *spiral*, ifølge Hjardegaard (2016). Ved å anvende en slik fortolkningstilnærming har jeg gjennom forskningsprosessen utviklet en bedre og dypere forståelse omkring ungdommers erfaringer om tiltak mot digital mobbing i skolemiljøet og samfunnet til øvrig.

3.3 Det kvalitative forskningsintervjuet

Kvale og Brinkmann (2018) påpeker at formålet med det kvalitative forskningsintervjuet er å forstå sider ved intervjupersonens dagligliv, fra hans eller hennes eget perspektiv (s. 42). Det vil si at hensikten med intervjuet er at forskeren får fyldige og omfattende kunnskaper om hvordan andre mennesker opplever sin livssituasjon, og hvilke synspunkter og perspektiver de har på temaer intervjuet handler om. Det kvalitative intervjuet gir et særlig godt grunnlag for å få innsikt i intervjupersonens erfaringer, tanker og følelser. De begivenheter og erfaringer som intervjupersonene forteller om, er forankret i hendelser i deres liv, og preges derfor av den forståelse de har av sine opplevelser (Thagaard, 2018). Ettersom jeg i denne oppgaven ønsker å se nærmere på ungdommers opplevelse av tiltak mot digital mobbing, og hvordan de mener det kan forebygges i samfunnet, har jeg valgt det kvalitative intervjuet som datainnsamlingsmetode for å belyse min problemstilling.

En av de mest vanligste datainnsamlingsmetoder innenfor kvalitativt forskningsintervju er det man kaller dybdeintervju. Individuelle dybdeintervjuer egner seg godt til å få frem enkeltindividers fortolkning av et eller annet fenomen. I kvalitativ forskning kan man også bruke fokusgruppeintervju, altså et gruppeintervju der flere deltakere diskutere et felles tema og forskere er ordstyrer (Jacobsen, 2018). Ettersom ønsket jeg å gå i dybden på den enkelte ungdommers erfaringer, tanker og opplevelser rundt forebyggende arbeidet mot digital mobbing, mener jeg at åpne individuelle intervjuer egner seg best.

Man kan utforme et forskningsintervju på ulike måter. Den ene ytterligheten preges av lite struktur, og kan betraktes som en samtale mellom forsker og intervjuperson om hovedtemaene i prosjektet. En uformell tilnærming tilsier at intervjupersonen kan bringe opp temaer i løpet av intervjuet, og vi forskeren kan tilpasse spørsmålene til de temaene informanten bringer opp. Den andre ytterligheten har et relativt strukturert opplegg. Det vil si at man har utformet hovedspørsmålene på forhånd, og rekkefølgen av spørsmålene er i stor grad fastlagt. Man anvender denne tilnærmingen i prosjekter hvor analysen er rettet mot sammenligninger mellom svarene av intervjupersoner (Thagaard, 2018). Ettersom er ikke

hensikten med oppgaven min å sammenligne svarene til informantene, valgte jeg å benytte den tredje fremgangsmåten som karakteriseres ved en delvis strukturert tilnærming. Et slikt kvalitativt intervju baserer seg ofte på en delvis strukturert intervjuguide (Jacobsen, 2018).

3.3.1. Intervjuguide

Karakteristisk ved en delvis strukturert (også kalt "semistrukturert") intervjuguide er at temaene for undersøkelsen er fastlagt på forhånd, men man kan bestemme rekkefølgen av temaene underveis. Ved å anvende en slik tilnærming, kan forskeren både følge med på ungdommens fortelling og samtidig sørge for at de temaene som er viktig for problemstillingen, blir belyst i løpet av intervjusamtalen. Det vil si at intervjuet har en fleksibel struktur, slik at forskeren både kan tilpasse spørsmålene om temaer som ikke er planlagt i forkant (Thagaard, 2018). Ettersom semistrukturert intervjuguide gir muligheten for en balanse mellom fokus på bestemte temaer på den ene siden og åpenhet og fleksibilitet på den andre siden (Jacobsen, 2018), ønsket jeg å bruke semistrukturert intervjuguide.

I forkant av intervjuene utarbeidet jeg en semistrukturert intervjuguide (se vedlegg nr. 1), der arbeidet omhandlet å omformulere undersøkelsens problemstilling til konkrete temaer med underliggende spørsmål (Kvale & Brinkmann, 2018). Thagaard (2018) påpeker at når man utformer intervjuguiden, må man planlegge godt, slik at man både stiller spørsmål om de sentrale temaene i prosjektet og at man kan være fleksibel overfor intervjupersonens utsagn. Hovedstrukturen i intervjuguiden består av de spørsmålene som representerer sentrale temaer i min undersøkelse. Min forkunnskap om temaene var hentet inn gjennom lesning av aktuell teori og tidligere forskning på feltet, samt diskusjoner og nyhetene på nett.

Ettersom informantene i dette prosjektet er ungdommer i alderen 16 - 18 år, var det viktig å tenke over hvilket språk og formulering jeg skulle anvende. For å sikre at intervjuet skal få en god kvalitet, var det viktig at jeg stilte spørsmål som oppmuntret ungdommene til å gi konkrete og utfyllende beskrivelser om tiltak mot digital mobbing. Jeg har unngått ledende spørsmål, ettersom slike spørsmål kan påvirke informantens svar (Kleven, 2016a). Det var viktig å få vite hva ungdommene mener om tiltakene mot digital mobbing uten påvirke svarene i en bestemt retning. I den sammenheng er det vedlagt intervjuguide, slik at leseren selv skal kunne vurdere kritisk de spørsmålene som er benyttet under intervjuene.

3.3.2 Gjennomføring av forskningsintervju

Kvale og Brinkmann (2018) påpeker at intervjuerens kompetanse er basert på en kombinasjon av håndverksmessig dyktighet, faglig ekspertise og trening i å mestre sosiale relasjoner.

For å skape en trygg og uformell atmosfære startet jeg med kort samtale om andre ting enn det vi skulle prate om i intervjuet. Før intervjuet fortalte jeg at intervjuet skal bli tatt opp på

lydopptak som ved slutten av prosjektet ville bli slettet. Med det samme informerte jeg at alt det de forteller ville bli anonymisert. Intervjuet ble bygget opp på den måten at jeg startet intervjuprosessen med en kort presentasjon av meg selv og formålet med mitt prosjekt. Innledningsvis ble det stilt generelle spørsmål om bruk av sosiale medier og tolkninger av begrepet digital mobbing. Hovedspørsmålene i intervjuguide var rettet mot forebyggende tiltak mot digital mobbing både i skolemiljøet, hjemme og på samfunnsnivå. Til slutt takket jeg informanten for hans eller hennes bidrag til prosjektet.

Informantene kunne velge selv tidspunkt og sted hvor intervjuene kunne gjennomføres. Fire av intervjuene ble gjennomført hjemme hos meg, men et av intervjuene foregikk hjemme hos informanten. Tanken var at muligheten for å velge sted og tidspunkt for intervjuene, kunne gi informantene mer trygghet og gjøre de mer komfortable. Thagaard (2018) påpeker at som forsker er det viktig å tilrettelegge best mulig for deltaker da dette kan være med på å øke troverdighet i datamaterialet. Selv om jeg brukte den samme intervjuguiden til alle mine informanter, varierte lengden på intervjuene fra 30 minutter til 1 time og 20 minutter. Alle intervjuene ble gjennomført i løpet av tre uker i februar 2020.

3.4 Utvalg

Ved siden av valg av metode, er det viktig at forskeren beskriver hvem og hvor mange han eller hun har innhentet data fra, samt hvilke kriterier som ligger til grunn for disse valgene. I denne sammenhengen må forskeren definere utvalget som forskningen tar utgangspunkt i (Jacobsen, 2018). Det er viktig i kvalitative studier å ha et utvalg som kan på best mulig måte gi data for å belyse undersøkelsens problemstilling (Thagaard, 2018). Denne oppgavens tema og problemstilling gir klare retningslinjer til hvilke informanter som er aktuelle for undersøkelsen. Ettersom jeg ønsket å se nærmere på hvordan ungdommer opplever tiltak mot digital mobbing både i skolemiljøet og samfunnet øvrig, valgte jeg å samle inn data fra skoleelever innenfor aldersgruppen 16 til 18 år. Med andre ord kan man si at utvalget mitt er strategisk. Det vil si at jeg systematisk har valgt informanter som har egenskaper og kvalifikasjoner som er relevante i forhold til tematikken i mitt prosjekt (Thagaard, 2018). Som en del av den selekterte utvelgelsen ønsket jeg å få elever både med forskjellig alder innenfor aldersgruppen og mest mulig lik fordeling av kjønn. Det var ingen krav om ungdommer enten selv hadde opplevd digital mobbing eller kjente noen som hadde opplevd mobbing på nett.

Thagaard (2018) henviser til at kvalitative studier ofte omhandler personlige og til dels nærgående temaer, kan det være vanskelig å finne personer som er villig til å stille opp som deltakere. Derfor må forskeren ofte benytte seg av en seleksjonsmåte som sikker han eller hun et utvalg av personer som er villig til å være med i undersøkelsen. Utvalget er strategisk ved at deltakerne representerer egenskaper som er relevante for tematikken i prosjektet, og fremgangsmåten for å velge ut deltakere er basert på at de er tilgjengelig for forskeren. Ettersom tematikken i denne undersøkelsen omhandler til dels nærgående og sensitive temaer, valgte jeg å benytte meg av *tilgjengelighetsutvalg*. Tilgjengelighetsutvalget betyr at

det strategiske utvalget velges på bakgrunn av hvem som er tilgjengelige for forskeren (Thagaard, 2018).

Videre benyttet jeg meg av *snøballmetoden* for å velge ut informanter som er tilgjengelige for meg, (Thagaard, 2018). Det vil si at jeg først tok kontakt med ungdommer som hadde de egenskapene som var relevante for problemstillingen. Videre ba jeg de ungdommen om de kjente andre som kunne tenke seg å være med på prosjektet. For å unngå at utvalget består av personer innenfor samme nettverk, kontaktet jeg personer som var knyttet til ulike miljøer. I denne sammenheng er det viktig å påpeke at utvalget mitt består av informantene som er knyttet til ulike skolemiljøer, ettersom alle intervjupersonene i prosjektet går på ulike skoler.

Når det kommer til hvor mange informanter som skulle være med i en kvalitativ undersøkelse, påpeker Kvale og Brinkmann (2018) at man skal intervju "så mange personer det trengs for å finne ut det du trenger å vite" (s.148). En annen viktig retningslinje i forhold til utvalgets størrelse, er at antall deltakere ikke bør være større enn at det er mulig å gjennomføre omfattende analyse. Ettersom denne typen analyser er tidskrevende, vil tid sette begrensningen for omfanget av utvalget (Kvale & Brinkmann, 2018; Thagaard, 2018). På grunn av forskningens tidsramme og hensikt bestemte jeg at utvalget mitt skulle bestå av fem ungdommer mellom 16 og 18 år.

Ettersom jeg benyttet mitt eget nettverk for å rekruttere aktuelle informanter, kan det stilles spørsmål om funnenes troverdighet. I denne sammenheng er det viktig å påpeke at selv om informantene i mitt prosjekt kan betegnes som bekjente av bekjente, og er de ikke i nær relasjon til meg personlig. Det vil si at selv om jeg brukte mitt eget nettverk for å rekruttere aktuelle deltakerne, er det ingen kobling mellom forsker og informanter som kan svekke troverdigheten ved funn av undersøkelsen.

3.5 Databehandling og analyse

Karakteristisk ved kvalitativt forskningsintervju er at databehandling og analyseprosessen foregår parallelt (Kvale & Brinkmann, 2018; Thagaard, 2018). Det vil si at det ikke er så enkelt å skille mellom bearbeiding av datamaterialet og fortolkningsprosess av informantens utsagn. For eksempel når intervjuene transkriberes fra muntlig til skriftlig form, blir intervjusamtalene strukturert slik at de er bedre egnet for analyse. Når datamaterialet struktureres i tekstform blir det lettere å få oversikt over det, men strukturering er i seg selv en begynnelse på analysen. Hvor forskeren velger å sette punktum og komma, er allerede en fortolkningsprosess (Kvale & Brinkmann, 2018).

3.5.1 Transkripsjon

Etter at intervjuene ble utført, satte jeg i gang med transkriberingsarbeidet. Alle intervjuene transkriberte jeg en eller to dager etter at intervjuene ble gjennomført. Jeg valgte å transkribere alle intervjuene selv, ettersom jeg som forsker kan lære mye om min egen intervjustil (Kvale & Brinkmann, 2018). Det å gjennomføre transkripsjon selv, ga også meg mulighet til å gjøre meg tanker om de sosiale og emosjonelle aspekter ved intervjusituasjonen. På denne måten kunne jeg begynne meningsanalysen og fortolkningsprosessen av det som ble sagt allerede under transkripsjonen (Kvale & Brinkmann, 2018).

Kvale og Brinkmann (2018) påpeker at det finnes ingen korrekt, sann eller objektiv oversettelse fra muntlig til skriftlig form, og henviser til at forskeren må sette fokus på en slik transkripsjon som er nyttig til hans eller hennes egen forskning (s. 212). I denne sammenhengen har jeg valgt å ikke ta med prober som "jaha", "eh" og "mhm" i transkripsjonen fordi de ikke har vært viktig i videre analyseprosessen og teksten flytter bedre uten dem. Noen informanter snakket på sin egen dialekt under intervjuene, men jeg har valgt å transkribere alle til bokmål, ettersom dette kan bidra til anonymisering av informantene (Thagaard, 2018). Ut over dette er sitatene som blir brukt i analysedelen identiske med informantenes opprinnelige utsagn. Da transkripsjonsprosessen ble ferdig, lyttet jeg til hele intervjusamtalen en gang til, samtidig som jeg leste av den produserte teksten. På denne måten kunne jeg forsikre meg om at informantenes utsagn ble gjengitt korrekt.

3.5.2 Analyseprosessen

Analyseprosessen av datamaterialet kan kjennetegnes av *induktiv*, *deduktiv* eller *abduktiv* tilnærming (Hjardemaal, 2016). På bakgrunn av nyttheten ved å anvende en kombinasjon av induktiv og deduktiv tenkning, har jeg valgt å bruke abduktiv tilnæringsmåtene. Abduktiv tilnærming kjennetegnes ved at forskningsprosessen utvikler seg gjennom et komplisert gjensidig samspillsforhold mellom teori og empiri. Der teori konfronteres med empiri som kan føre til revisjon av teori, noen som igjen føre til nye teoretiske perspektiver på empiri (Hjardemaal, 2016).

Jacobsen (2018) henviser til abduksjon som en kontinuerlig vekselvirkning mellom teori og empiri, der forskningen ses som en pågående prosess der funn leder til nye utfordringer som igjen leder til nye spørsmål som igjen må undersøkes. Det vil si at under analyseprosessen har jeg søkt å fortolke informantenes utsagn både ut ifra datamaterialet og ved å sette dem i et større teoretisk rammeverk.

For å forstå datamaterialet på en mer dypere og tolkende nivå, er det nyttig at forskeren utfører koding av datamaterialet. Koding og kategorisering beskrives som kjerneaktiviteter i den kvalitative analyseprosessen (Kvale & Brinkmann, 2018; Thagaard, 2018). Kategorisering av data representerer et analytisk hjelpemiddel som bidrar til å redusere data. Koding deler opp data i serier av fragmenter, som forskeren grupperer i tematisk definerte kategorier.

Kategorier gir uttrykk for mønstres som fremhever sentrale perspektiver i analysen (Thagaard, 2018). Under kodingsprosessen gikk jeg systematisk gjennom datamaterialet for å finne ut hva datamaterialet egentlig handler om.

En viktig del av analysen er at forskeren utvikler relevante kodeord (Thagaard, 2018). For å utvikle relevante kodeord eller begreper, leste jeg informantenes utsagn flere ganger. Kodene består av flere ord som fremhever en forståelse av meningsinnholdet i teksten og gir samtidig en oversikt over innholdet. For å synliggjøre kodeordene og inndele dem i ulike kategorier, brukte jeg fargekoding. Videre søkte jeg å samle kodeordene i færre kategorier for å identifisere kjerne-kategorier i datamaterialet. Under denne prosessen har jeg redusert datamaterialet til hovedtemaer og kategorier som skal svare på forskningsspørsmålet.

3.6 Forskerrollen

Kvale og Brinkmann (2018) påpeker at forskerens rolle som person og forskerens integritet, er avgjørende for kvaliteten på den vitenskapelig kunnskap og de etiske beslutningene som treffes i kvalitativ forskning. Betydningen av forskerens integritet øker i forbindelse med intervju, fordi intervjueren selv er det viktigste verktøyet til innhenting av datamaterialet. I denne sammenhengen kan etiske retningslinjer og etiske teorier bistå forskeren med å treffe valg som veier etiske hensyn opp mot vitenskapelige hensyn i en undersøkelse (s.108).

3.6.1 Etiske betraktninger

Ifølge Kvale og Brinkmann (2018) er en intervjuundersøkelse en moralsk undersøkelse. Det er knyttet moralske spørsmål både til intervjuundersøkelsens midler og til dens mål. Det er derfor viktig at forskeren tar hensyn til etiske aspekter i forholdet mellom forsker og undersøkt.

Før jeg kunne begynne med prosjektet var jeg nødt til å søke Norsk senter for forskningsdata (NSD) om godkjenning, ettersom jeg skulle bruke lydopptak til intervjuer. Ifølge NSD "*vil et lydopptak registrere hvordan stemmene til en person høres ut, noen i seg selv er en personopplysning*" (NSD, 2019). I denne sammenheng behandler jeg personopplysninger som kan spores tilbake til en person, og dermed var det nødvendig å melde prosjektet mitt til NSD. Prosjektet ble meldt inn til NSD 9. desember 2019, og ble godkjent 8. januar 2020, se vedlegg nr 3.

Utgangspunkt for forskningsetikk i Norge i dag er grunnleggende krav knyttet til forhold mellom forsker og dem det forskes på: informert samtykke, konfidensialitet og krav på privatliv. Den grunnleggende forutsetningen for begrepet *informert samtykke* er at den som undersøkes, skal delta frivillig i undersøkelsen, og at den frivillige deltakelsen skal være basert

på at den som undersøkes, vet om hvilke farer og gevinster som en slik deltakelse kan medføre (Jacobsen, 2018). I denne sammenhengen utdelte jeg til aktuelle deltakerne et informasjonsskriv, der det ble informert om at deltakelsen i prosjektet er frivillig, og at de når som helst kunne trekke seg fra undersøkelsen (se vedlegg nr.2). Ettersom alle informantene var 16 år eller eldre, var det ikke nødvendig å ha samtykke også fra deres foreldre (NSD, 2019).

Et annet grunnprinsipp for en etisk forsvarlig forskningspraksis er kravet om konfidensialitet. Ifølge de nasjonale forskningsetiske komiteene (NESH): "forskeren skal som hovedregel behandle innsamlet informasjon om personlige forhold konfidensielt og fortrolig. Personlige opplysninger skal vanligvis være aidentifisert, mens publisering og formidling av forskningsmaterialet vanligvis skal være anonymisert." (NESH, 2016). I denne sammenheng ble alle deltakerne informert på forhånd om at de vil være anonyme i oppgaven. Hensynet til konfidensialitet omfatter også spørsmål om lagring av informasjon (Thagaard, 2018). I forbindelse med det informerte jeg deltakerne at informasjon om informantene vil lagres i koder, og kan ikke gjenkjennes av andre enn meg.

Like viktig som frivillighet og konfidensialitet er kravet om at de som undersøkes, har rett til privatliv (Jacobsen, 2018; Thagaard, 2018). I intervjusituasjonen var det spesielt viktig å vise respekt for deltakernes privatliv. Under intervjuet vurderte jeg hvor personlige og nærgående spørsmål jeg kan stille, slik at informanten ikke blir ledet til å gi informasjon som vedkommende vil angre på i ettertid.

3.7 Kvalitet i kvalitative studier

Jacobsen (2018) påpeker at den samlede kvaliteten til et forskningsprosjekt, uansett om det er et kvalitativt eller et kvantitativt opplegg, bestemmes av om den som leser forskningen, faktisk tror at det som skrives er sant (s. 246). Det vil si at leseren må tro at det som rapporteres gjenspeiler både de som har blitt undersøkt, og en underliggende virkelighet. Kravet til kvalitet i kvalitative studier er dermed knyttet til forskerens evne til å reflektere over samspillet mellom selve forskningen og de resultatene som presenteres (Jacobsen, 2018). Innenfor samfunnsvitenskapene diskuteres troverdigheten, styrken og overførbarhet av kunnskap som regel i sammenheng med begrepene reliabilitet, validitet, generaliserbarhet og objektivitet (Kvale og Brinkmann, 2018; Thagaard, 2018).

3.7.1 Reliabilitet

Reliabilitet har med forskningsresultatenes konsistens og troverdighet å gjøre, ifølge Kvale og Brinkmann (2018). Begrepet reliabilitet refererer i utgangspunktet til spørsmålet om en annen forsker som anvender de samme metodene, vil komme frem til de samme resultatene. Reliabilitet i kvalitative studier knyttes til forskerens evne til å beskrive sin undersøkelse eksplisitt (Jacobsen, 2018; Thagaard, 2018).

Thagaard (2018) påpeker at forskeren må argumentere for reliabilitet ved å redegjøre for utviklingen av data i løpet av forskningsprosessen. Det vil si at forskerens argumentasjon søker å overbevise den kritiske leser om kvaliteten av forskningen og dermed også verdien av resultatene. Ifølge Thagaard (2018) må forskeren bør være konkret og spesifikk i beskrivelsene av fremgangsmåtene hun eller han har benyttet for å utvikle data. Med andre ord kan man si at forskeren kan styrke reliabiliteten ved å gjøre forskningsprosessen gjennomsiktig ("transparent"). Det innebærer at forskeren gir en detaljert beskrivelse av forskningsstrategi og analysemetoder slik at en utenforstående kan vurdere forskningsprosessen steg for steg (Thagaard, 2018, s. 188). I denne sammenheng vil jeg henvise tilbake til kapitlene 3.4; 3.5; 3.6 hvor det ble presentert trinn for trinn prosessen knyttet til forberedelse, gjennomføring og bearbeiding av datamaterialet og etiske dilemmaer knyttet til relasjonen mellom forsker og deltaker.

3.7.2 Validitet

Validitet knyttes til resultatene av forskningen og hvordan forskeren tolker funnene. Det vil si at validitet handler om gyldighet av de tolkninger forskeren kommer frem til. Ved å legge vekt på teoretisk gjennomsiktighet (transparens), kan forskeren styrke validiteten av prosjektet. Med andre ord kan man si at det er viktig at forskeren beskriver det teoretiske ståstedet som representerer grunnlaget for hans eller hennes tolkninger, og viser hvordan analyse gir grunnlag for konklusjonene og tolkningene forskeren har kommet frem til (Thagaard, 2018, s. 189).

Kvale og Brinkmann (2018) påpeker at å validere er å kontrollere. Validiteten sjekkes ved å undersøke feilkildene. Jo sterkere falsifiseringsbestrebelse er påstand har overlevd, desto mer gyldig eller troverdig er kunnskap. Det er viktig at forskeren har et kritisk syn på sine egne tolkninger, og uttrykker eksplisitt sitt perspektiv på emnet som studeres og hva slags kontroll som anvendes for å motvirke en selektiv forståelse og skjev fortolkning. Med andre ord kan man si at forskeren spiller rollen som "djevelens advokat" overfor sine egne funn (Kvale & Brinkmann, 2018, s. 279). Jeg har søkt å styrke validiteten både ved å gå kritisk gjennom analyseprosessen. Ettersom forskningens validitet kan styrkes når tolkningene fra ulike studier bekrefter hverandre, har jeg argumentert for validiteten ved å sammenligne resultatene fra mitt prosjekt med resultatene fra andre studier. Thagaard (2018) henviser til at når tolkningene basert på ulike studier bekrefter hverandre, har det avgjørende betydning til å styrke validiteten i prosjektet (s.191-192). Jeg har søkt å styrke validiteten ved å bruke sitater fra informantene i analysedelen.

3.7.3 Generaliserbarhet

Ifølge Kvale og Brinkmann (2018) eksisterer det ulike former for generalisering innenfor kvalitativ intervjuforskning. En *naturalistisk generalisering* er basert på personlig erfaring. Den hviler på stilltiende kunnskap om hvordan ting er, og gir forventninger heller enn formelle

forutsetninger. En naturalistisk generalisering kan uttrykkes i ord, og dermed gå fra å være stilltiende kunnskap til å bli eksplisitt og konkret kunnskap.

Innenfor kvalitative studier kan forskeren argumentere for overførbarhet. Det vil si at forskeren kan søke å begrunne at hans eller hennes tolkning basert på enkeltstående studier kan være relevant i en større sammenheng (Thagaard, 2018). Overførbarhetens gyldighet avhenger av i hvilken grad trekkene som sammenlignes, er relevante, noen som igjen er avhengig av en innholdsrik og dyptgripende beskrivelse av saken, det som betegnes som "tykke beskrivelser" (Kvale & Brinkmann, 2018). En "tykk" beskrivelse inneholder et meningsaspekt. I denne sammenheng har jeg søkt å argumentere hvorfor min fortolkning og forståelse som jeg har kommet til er nettopp den rette, og kan være relevante i andre sammenhenger. Jeg har prøvd å argumentere for overførbarhet ved å henvise til at mine funn har felles trekk fra tidligere forskning. Jeg har også søkt å fremstille forskningen min på en slik måte at leseren kan avgjøre om funnene er gjennomsiktlige og pålitelige.

4. Funn og analyse

I dette kapittel vil jeg diskutere funnene fra intervjuene, og knytte dem opp mot teoretiske perspektiver og tidligere forskning som ble presentert i kapittel 2. Analysen av datamaterialet tar utgangspunkt i studiens problemstilling:

"Hvilke erfaringer har ungdommer med tiltak mot digital mobbing, og hva mener de kan hjelpe å forebygge digital mobbing blant ungdom?"

Basert på analysen av mine data har jeg funnet ut at ungdommer (fra 16 til 18 år) ønsker mer åpenhet og diskusjon rundt digital mobbing. Informantene mener at diskusjon om digital mobbing kan bidra til utvikling av egen digital dømmekraft. Funnene viser også at tillitsfulle relasjoner med lærere bidrar til god kommunikasjon som er viktig forutsetning for å oppdage og stoppe digital mobbing i skolemiljøet. Videreutvikling av voksnes (særlig lærerens) digitale kompetanse oppfattes av informantene som betydningsfullt i arbeidet mot digital mobbing. Andre viktige funn er at samfunnsmessige tiltak som rapportering på sosiale medier og sosiale veiledningstjenester som Slettmeg.no er nyttige tiltak for å løse enkelthendelser på nettet, men er lite effektive når det gjelder forebygging av digital mobbing. Analyse viser også at mobilforbud i skoletiden fungerer i liten grad som forebyggende tiltak mot digital mobbing.

Bearbeiding av intervjutranskripsjonene, samt kategorisering og koding av datamaterialet, har resultert i ulike kategorier. De tre overordnede kategoriene heter "*elevens syn på samfunnsmessige tiltak*", "*elevens syn på tiltak i skolemiljø*" og "*elevens tanker om forebygging av digital mobbing*". Første kategorien tar for seg informantenes erfaring med samfunnsmessige tiltak mot digital mobbing, slik som rapportering på sosiale medier, aldersgrensen til sosiale tjenester og netjtjenesten Slettmeg.no. I andre kategorien vil jeg rette fokus på informantens opplevelse av forebyggende arbeid i skolemiljøet. Under denne kategorien har jeg utarbeidet tre underkategorier som er: "mobilforbud i skoletiden", "manglende støtte fra lærere" og "outsourcing - de proffe vet bedre". Den siste kategorien er rettet mot å svare på problemstillingens siste del som er: "*hva mener de kan hjelpe å forebygge digital mobbing blant ungdom?*". Underkategorier her er: "voksne bør involvere seg i ungdoms digitale verden" og "åpenhet og diskusjon rundt digital mobbing". Under disse kategoriene vil jeg presentere og analysere mine funn i datamaterialet opp mot tidligere presenterte teoretiske perspektiver og relevant forskning.

4.1 Elevens syn på samfunnsmessige tiltak

Forebygging på samfunnsnivå er, ifølge Befring (2012) når det gjøres en målrettet innsats i nærmiljøet for å bremse tilgangen av skadelige påvirkninger i livsmiljøet. For å realisere forebyggende tiltak som omfatter hele livsfeltet til barn og ungdom, vil det være behov for et fellesforstått ansvar for oppvekst blant samfunnsaktørene. Dette vil kreve forpliktende samarbeid på tvers av ulike samfunnssektorer og samfunnsnivåer.

Aldersgrenser til sosiale medier, rapportering av uønskede brukerne og ulike nettjenester som hjelper å slette informasjon på nettet nevnes av alle mine informanter som viktige samfunnsmessige tiltak mot digital mobbing blant barn og unge.

4.1.3 Aldersgrensen til sosiale medier

Informantenes utsagn og refleksjoner rundt aldersgrensen til sosiale medier, gir et nærmere uttrykk for deres erfaringer med forebyggende tiltak mot digital mobbing i samfunnet øvrig. Alle mine informanter mener at aldersgrenser til ulike sosiale medier er viktig, og at det kan hjelpe å forebygge digital mobbing blant ungdom til en viss grad. Informant 2 som er en jente på 16 år uttrykker:

Jeg tror det er greit at foreldre følger med på aldersgrenser, fordi dem ser at ungene ikke trenger å kom inn tidligere.

Som det ble beskrevet i kapittel 2 finnes det juridiske og anbefalte aldersgrenser til ulike sosiale medier. For eksempel aldersgrensen på Instagram, Snapchat og Facebook er 13 år (Barnevakten, 2019). Grunnen til at foreldre kan velge å gi tilgang til en bestemt app tross aldersgrensen, er at de fleste aldersgrensene kun er anbefalte. Det vil si at yngre barn kan likevel delta dersom foreldre gir samtykke. Noen informanter mener at foreldre burde være mere autoritære og nekte tilgang til sosiale medier hvis ungen ikke er gammel nok ifølge aldersgrensen på sosiale medier. Informant som er en jente på 18 uttrykker:

Det er jo egentlig ganske fint at foreldre tvinger på en måte å vente litt da, i hvert fall til dem er gamle nok. Det finnes jo aldersgrensa på appen, så det er jo egentlig greit det, at foreldre sier nei du får ikke bruke den for du faktisk er gammel nok ifølge appen.

Hun forteller videre at hun synes at noen foreldre gir tidligere tilgang enn det er anbefalt, fordi foreldre klarer ikke å si nei til barnet, fordi "de vil være litt kule". Funnene i undersøkelsen til Medietilsynet (2018a) viser at kun 16 prosent av barn og unge mellom 9 og 12 år følger aldersgrensene på sosiale medier. Dette til tross for at aldersgrensen på de fleste sosiale medier er 13 år. Samtidig viser undersøkelsen at ni av ti foreldre mener at aldersgrenser til sosiale medier er viktig. En forklaring for denne motsetningen kan være, ifølge Medietilsynet (2018a) at foreldre føler presset. På den ene siden har man jo et regelverk som sier at barnet ditt skal være 13 år for å bruke de fleste sosiale medier, og på den andre siden vet man at alle andre er på sosiale medier, og hvis du ikke tillater barnet ditt å bruke tjenesten, så kan det hende at du bidrar til å holde ungen utenfor den sosiale nettverket klasserommet eller i vennegjeng (Medietilsynet, 2018a; NRK, 2019).

Informant 1 forteller at etter hennes mening barn under 13 år burde ikke ha tilgang til sosiale medier som aldersgrensen er 13 år. Hun uttrykker:

Det er jo ikke nødvendig å ha tilgang på alle sosiale medier når du er på den alderen. Nå er det veldig sånn, at allerede når du er seks, sju år, så har du tilgang til så mye. Det er jo det som er litt skummelt, det at man starter så tidlig.

I mine øyne tyder det på at informanten er bekymret for alt for tidlig eksponering til sosiale medier kan være skadelig for barn og unge. På bakgrunn av informantenes utsagn kan man diskutere om "når du er seks, sju år" har du tilstrekkelig digital kompetanse og dømmekraft til å anvende sosiale tjenester som aldersgrensen er 13 år. Barnet på den alderen kan ha tilstrekkelige digitale ferdigheter, men ikke digital kompetanse og dømmekraft.

Kompetanse er en handlingsberedskap som er en kombinasjon av ferdigheter, kunnskaper og holdninger, ifølge Erstad (2012). Han påpeker at kompetanse ikke bare innebærer viten og ferdigheter, men også strategier og rutiner som er nødvendige for å anvende viten og ferdigheter. Det innebærer også holdninger samt en vurdering av sammenhenger. Kompetanse er altså mer omfattende enn ferdigheter. Digital dømmekraft er noen mer enn det ferdighetsmessige (å kunne) - og teoretiske (å vite). Studier til Hinduja og Patchin (2015) viser at selv om elever har gode tekniske ferdigheter, kan de være mindre bevisste på strategier som kan minske risikoen for at det skal oppstå ubehagelige situasjoner for dem på nettet. Det er nettopp umodenhet og mangel på erfaring som gjør barn og unge er ekstra utsatt for ubehagelige situasjoner som oppstår på Internett. Her er det også viktig å påpeke at bruk av digitale verktøy øker og utvikler barn og unges digitale kompetanse (Staksrud, 2013), men det er viktig å legge et grunnlag for at dem får utvikle en kompetanse som setter dem i stand til å gjøre riktige og kloke handlinger basert på eget erfaringsgrunnlag (Engen, Giæver & Mifsud, 2017).

Oppsummerende kan man si at informantene 2 og 1 har et sterkt ønske for at foreldre skal følge aldersgrenser til sosiale medier som for eksempel Instagram, Facebook og Snapchat. Samtidig kan man på bakgrunn av informantenes utsagn diskutere om foreldre som ikke respektere aldersgrensen til sosiale tjenester, burde øke sin kompetanse om temaer som tidsbruk, aldersgrense og regelverk. Dette samsvarer med Hinduja og Patchin (2015) sin forskning som henviser til at det er viktig at foreldre videreutvikler sin egen kompetanse og dømmekraft når det gjelder sosiale medier (Hinduja og Patchin, 2015; Læringsmiljøsenderet, 2015). Skal man bekjempe digital mobbing blant ungdom, er det viktig at foreldre engasjerer seg aktivt og har tillit til at de kan bidra positivt (Livingston, Haddon, Gorzig & Olafsson, 2011).

Å veilede barn og unge i utvikling av digital dømmekraft er en krevende oppgave. Ifølge Engen, Giæver og Mifsud (2017) må foreldre ha kjennskap til både de tekniske, sosiale og juridiske sidene ved bruk av sosiale tjenester.

4.1.2 Rapportering - lite nyttig til forebygging av digital mobbing

På spørsmål om informantenes erfaringer med rapportering av uønskede kommentarer og blokkering av uønskede kontoer på sosiale medier, svarte alle informantene at de har kunnskap om dette, og at det kan lettvis gjennomføres. Flere av mine informanter forteller at muligheten til å skru av kommentarfeltet på Instagram for eksempel, er en bra ting. Informant 2 forteller:

Du har muligheten på Instagram å skru av kommentarfelt hvis du vil sjøl, så du har liksom, du får til å blokkere ut hvis du ikke vil at noen skal sende stygge meldinger, du kan også skrive inn ord, du ikke vil at dem skal bruke. Det er jo også veldig greit at man kan rapportere lett og også blokker folk sånn at dem ikke får til å komme inn i brukeren i det hele tatt.

Informant 1 meddeler også at det er bra at det finnes mulighet for rapportering på sosiale medier som for eksempel Facebook og Instagram. Hun uttrykker:

På instagram er det veldig lett å rapportere, så da er det bare å si ifra hvis du har opplevd noe stygt, også skru av kommentarfeltet og sånt.

Selv om informantene opplever rapportering og blokkering av uønskede brukere på sosiale medier som en positiv aspekt, mener de fleste at slike type tiltak kan forebygge digital mobbing kun til en viss grad. Informantene forteller at det er veldig enkelt å skape en ny profil på sosiale medier og fortsette med å mobbe andre uten å få noen konsekvenser. Informant 4 som er jente på 17 år uttrykker:

Man kan rapportere en bruker hvis du har opplevd sånn. Jeg tror den har blitt brukt mer og mer i de siste årene. Hvis du vet om en bruker som er stygg, så kan du rapportere den, og si grunnen hvorfor den blir rapportert og slettet fra sosiale medier. Det er jo på en måte en god ting, men det er jo veldig lett å opprette en ny bruker og fortsett, men likevel det er jo en god ting, fordi da fungerer det litt i hvert fall.

Som det er beskrevet i kapittel 2.1.1 er anonymitet en viktig karakteristikk ved digital mobbing. Maktbalansen i digital mobbing er ikke avhengig av fysisk størrelse og kan være basert på bedre teknologiske ferdigheter eller muligheten til å skjule sin identitet, ifølge Samnøen (2014). Det vil si at digital mobbing kan ofte med enkle grep gjøres anonymt. For en mobber er det veldig lettvis å opprette en falsk profil på sosiale medier og fortsette å plage andre. Fra informantenes ståsted ser det dermed ut til at rapportering av uønskede brukerne kan hjelpe å stoppe digital mobbing kun til en viss grad, ettersom muligheten til å være anonym betyr at navn og kontaktinformasjon fra avsender er skjult. Jenten forteller videre at med mulighet til å være anonym, kan man skrive stygge ting til andre personer og man må ikke stå til ansvar for det man skriver. Hun uttrykker:

Man sitter bak skjermen, og tenker at det er ingen som ser hva jeg skriver om en person. Man tar ikke på seg ansvaret eller ingenting. Du slenger ut den kommentaren, og så glemmer du det, og gå videre til den neste. Sånn kan du fortsette med det i uendeligheten uten at du får noen konsekvenser av det.

Informanten 5 som er en gutt på 18 år forteller også at anonymitet kan oppleves som ekstra plagsomt når det gjelder digital mobbing. Han belyser:

Det med anonymitet tenker jeg mye på når jeg hører ordet digital mobbing. Folk kan jo være ekstremt stygg med hverandre, og grunn til det er at man kan være og er anonym. Det er det som er så lett med nettmobbing. Det er så ekkelt og dumt når man får bare stygge meldinger, og man vet ikke hvor det kjem fra.

Slike utsagn understreker det faktum at for den som mottar stygge meldinger, er det en ekstra belastning at man ikke vet hvem dette kommer fra. Dette samsvarer med studien til Kernaghan og Elwood (2013) som viser at offerets frykt og følelse av hjelpeløshet øker hvis mobberens identitet ikke er kjent.

4.1.3 Slettmeg.no - en nyttig netttjeneste for ungdommer

På spørsmål om informantene har kunnskap om nettsiden "Slettmeg.no", svarte alle et klart ja, og alle fortalte at slike type netttjenester kan bidra til å forebygge digital mobbing. Som jeg har beskrevet i kapittel 2.3.1.1 er slettmeg.no en nettside som er rettet mot å hjelpe personer med informasjon og veiledning om blant annet hvordan kan man få fjernet informasjon om deg selv fra nettet. Informant 5 forteller at det er et viktig verktøy for ungdommer som trenger hjelp med å fjerne informasjon av seg selv på nettet. Han synes at det er vanskelig å få kontroll med informasjon som legges ut om deg selv. Informanten forteller at det er "litt skummelt" at hvis noen informasjon (som eksempel nevner han bilder) av deg selv havner på nettet, kan den spres fort videre. Han belyser:

Det første jeg tenker på når det er tiltak mot nettmobbing, så er det kanskje den Slettmeg siden, der man får hjelp med å få fjerne bilder og ting som er spredd om deg på nettet før det går over styr.

Gutten forteller videre at det er også "en bra ting" at Slettmeg.no tilbyr veiledning og rådgiving til ungdommer som har opplevd ubehagelige ting på nettet som for eksempel krenkelse og mobbing. Han uttrykker at det er en positiv ting at man kan ta kontakt med personer som har kunnskap og kompetanse om digital mobbing. Gutten forteller:

Det er bra at det finnes en plass man kan skrive til eller snakke med om det du opplever. Det er jo bra at du har noen å snakke med om sånne ting. Det er noen som har kunnskap om det [...] de hjelper ungdommer som sitter i sånn situasjon, og det er jo en bra ting.

I mine øyne tyder det på at gutten ønsker at ulike samfunnsaktører som for eksempel netttjeneste Slettmeg bidrar til hjelpe ungdommer som har blitt utsatt for mobbing eller krenkelse på nettet. Hans utsagn understreker det faktum at digital mobbing er et samfunnsproblem, og for å arbeide mot det bør ulike samfunnsaktører involveres. Dette perspektivet kommer tydelig frem i utredningen NOU 2015:2 som henviser til "at det er nødvendig med en nasjonal innsats mot mobbing, trakassering og diskriminering der alle

forplikter seg i arbeidet mot dette. Samfunnet må ta et standpunkt mot krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering og gjøre en innsats i hverdagen for å etterleve dette prinsippet” (s. 143).

Slik jeg ser det, anser alle mine informanter både rapportering og nettjenesten Slettmeg som en viktig ressurs i arbeidet rettet mot å løse enkle problemer på nettet. På bakgrunn av informantenes utsagn kan man også konkludere med at de har tilstrekkelige digitale ferdigheter når det gjelder rapportering av brukeren og sletting av uønsket informasjon på nettet. Her kan man diskutere at på den ene side kan en slik type håndteringskompetanse betegnes som proaktiv problemløsning, der man forsøker selv å løse problemet ved aktiv handling, som for eksempel ved å slette meldinger, blokkere eller rapportere avsender (Staksrud, 2013). På den andre siden kan man se på slike tiltak som “brannslukningsapparat” som håndterer enkeltsituasjoner, men er lite forebyggende. Den enkelte hendelsen blir løst som for eksempel blokkering av uønskede brukere eller fjerning av bildet som ble publisert uten samtykke, men det å tilnærme seg digital mobbing på en slik måte kan være lite forebyggende i framtiden (Giæver, Mifsud & Gjølstad, 2017).

4.2 Elevens syn på tiltak i skolemiljø

I Opplæringsloven kommer det tydelig frem at “skolen skal ha nulltoleranse mot krenking som mobbing, vald, diskriminering, og trakassering.” (§ 9a-4). I tillegg har skolen et tydelig ansvar for det psykososiale miljøet som fremkommer blant annet i §9a-3: “skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremme eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør.” Forskning viser at et støttende skolemiljø gir trygghet og reduserer risikoen for mobbing ved at man oppmuntrer til åpen kommunikasjon og positive relasjoner og styrke elevens forhold til skolen. Skoler som implementerer strategier som fremmer elevenes følelse av trygghet, har et lavere nivå av mobbeatferd (Kowalski, Limber, Agatston, 2012; Læringsmiljøsenderet, 2015.)

I denne kategorien vil jeg oppsummere informantens refleksjoner rundt tiltak mot digital mobbing i skolemiljøet, som kan gi et nærmere uttrykk for deres opplevelser av hvordan skolen jobber for å oppdage, stoppe og redusere digital mobbing blant elever.

4.2.1 Mobilforbud i skoletid

Som nevnt ovenfor har skolen et ansvar for å utarbeide handlingsplaner og å sette inn tiltak mot mobbing (Opplæringsloven §9), men hvilke tiltak settes i gang er det opp til hver enkel skole. Mange skoler har valgt å innføre mobilforbud, slik at elever ikke skal ha mulighet til å bruke sosiale medier i skoletiden. Dette er gjort blant annet for å forebygge mobbing på nettet (Tømte, Gudmundsdottir & Hatlevik, 2017). På spørsmål om informantenes skoler har noen

regler for mobilbruk i skoletiden, svare alle at de har et mobilhotell på skole. Informant 5 forteller at det samles mobiltelefonene inn ved skolegangens start og oppbevares innelåst til elevene skal hjem:

Vi har mobilhotell på skolen. Vi må legge fra mobilen før timen, og den skal ligge der til timen er ferdig.

Han forteller også at dette er et tiltak som er motivert både av faren for digital mobbing og for å hjelpe elevene til å konsentrere seg om skoleaktivitet. Videre forklarer informanten at det å ha mobilforbud i skoletiden hindrer tilgangen til sosiale medier, men ikke at det skjer mobbing på nettet. Han belyser:

Det hindrer jo folk å sitte på sosiale medier i timene, men jeg vet ikke om den hindrer nettmobbing. Vi sitter jo på telefonen utenfor timene hele tiden, så tror ikke at det tiltaket har hjulpet å hindre nettmobbing.

Ut fra intervjuet kommer det tydelig frem at informanten opplever mobilforbud som lite effektivt tiltak mot digital mobbing. En av grunnene for det nevner han at digital mobbing skjer mest utenfor skoletiden eller i fritiden, og dermed mobilforbud i timene hindrer ikke at det skjer mobbing på sosiale medier. Gutten uttrykker:

Det er sikkert mest på fritiden. Det er sikkert at det skjer blant skoleelever, men kanskje ikke skjer det nødvendigvis på skolen.

I tillegg til informant 5 mener også de andre fire informantene at digital mobbing foregår mest i fritiden. Informant 1 forteller at digital mobbing "kan ofte skje i lunsjen eller friminutter." Jenten forteller videre at mobilforbud i skoletiden hjelper ikke å hindre at digital mobbing skjer. Hun mener at det at digital mobbing kan skje anonymt, gjør mobbing på nettet lettvis på alle tidspunkter. Jenten uttrykker:

Folk snakker ikke med personen direkte, og tenker at det går greit, fordi dem vet ikke hvem jeg er. Ja, jeg tenker at det bare er rett og slett en lettvis løsning. Man sitter bak skjermen, og tenker at det er ingenting hva jeg sier om en person. Man tar ikke på seg ansvaret eller ingenting. Du slenger ut den kommentaren, og så glemmer du det, og gå videre til den neste personen. Sånn kan du fortsette med det i uendeligheten uten at du får noen konsekvenser av det.

Hennes refleksjoner om nettmobbing avspeiler Tømte, Gudmundsdottir og Hatlevik (2017) sin påstand at mens tradisjonell mobbing er avhengig av fysisk nærhet mellom den som mobber, og den som mobbes, kan man ved digital mobbing utsette andre for krenkelser uten å være på samme sted. På denne måten mobbingen vil ikke stoppe opp så snart skoledagen er over og elevene er kommet trygt hjem.

En av de mest sentrale karakteristikkene ved digital mobbing er at *det er vanskelig å slippe unna*. Både internasjonale og norske studier peker på hvordan digital mobbing kan forekomme ikke bare på alle steder, men også på alle tidspunkter. Digital mobbing gjør at

naturlige fysiske skiller - slik som å slippe å ha kontakt med mobberne når man er hjemme bak en låst dør - ikke lenger eksisterer. Man blir ikke mobbet kun på skolen eller kun i spesielle sammenhenger (Hinduja & Patchin, 2009; Kowalski & Limber, 2010, Staksrud, 2013). Den digitale arenaen der mobbing skjer på, gjør at den som mobbes har opplevelsen av ikke å kunne slippe unna (Hinduja & Patchin, 2009; Kowalski & Limber, 2010). Ettersom digital mobbing ikke er begrenset av tid og sted, er samarbeid mellom skole og hjem en viktig forutsetning for å forebygge digital mobbing (Staksrud, 2013; Tømte, Gudmundsdottir & Hatlevik, 2017). Også ut ifra Urie Bronfenbrenner sin bioøkologiske oppvekstteori som setter fokus på barnas vekselvirkning med og tilpasning til ulike miljøet, er samarbeid mellom skole og hjem et viktig aspekt i det forebyggende arbeidet.

På spørsmål om hvordan informantene opplever samarbeid mellom skole og hjem, svarer kun få informanter at de har erfaringer med at skolen samarbeider med foreldre. To av informantene forteller at skolen informerte deres foreldre om en app som kalles "Yellow", og at den kan være et potensielt plattform for digital mobbing. Foreldre fikk melding med informasjon om at flere barn og unge har blitt utsatt for krenkende kommentarer på den sosiale nettsiden. Informant 1 forteller:

Jeg tror mamma og pappa fikk melding om at foreldre bør si til unga at dem ikke skal laste ned den eller dem ikke bør ha den appen, at det er en plattform hvor man får stygge meldinger. Skolen varslet at det kan skje.

Selv om det er kun to av informantene som delte sine erfaringer i forhold til skole-hjem samarbeid, er alle informantene enige i at samarbeid mellom lærere og foreldre er et viktig aspekt i arbeidet rettet mot å forebygge digital mobbing. Ut fra intervjuene kommer det frem at skolen bør aktivt samarbeide med foreldre i form av å holde foredrag og tilby kurs for foreldre om digital mobbing og nettvett. Informantenes tanker og refleksjoner avspeiles i utredningen NOU 2015:2 *Å høre til. Virkemidler til et godt skolemiljø* der det fremheves at et godt foreldresamarbeid er viktig både for å fremme et trygt skolemiljø og for å forebygge mobbing. Utredningen påpeker at foreldre må ses som en viktig ressurs i både det å forebygge og håndtere mobbing på nettet. Skolen bør også sørge for at det blir arrangert møter om hva digital mobbing er, og bør informere om hvordan skolen håndterer mistanker om og kjennskap til digital mobbing (s.173-174).

4.2.2 Manglende støtte fra lærere

På spørsmål hvem ville de ha snakket med hvis de ble utsatt for digital mobbing, svarer alle informantene at de ikke ville ha snakket med læreren sin om temaet. Informant 1 forteller at hun ikke har sterke og gode relasjoner med sine lærere. Jenten uttrykker:

Jeg opplever ikke et sterkt forhold med lærere. Jeg tror veldig mange av vennene mine føler det samme. Jeg tror ikke noen av dem ville snakke med lærere, hvis dem hadde opplevd mobbing på nettet.

Hennes utsagn har like trekk med Løvskar (2019) som påpeker at elevene som har god kontakt med lærere, vil også være raske til å melde om ubehageligheter de blir utsatt for. Som det er beskrevet i kapittel 2.4.2.1 er det et generelt krav i norsk skole at alle elever, både i grunnskole og videregående skole, har rett til et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring (Opplæringsloven, 2002, § 9a-1), og det fysiske miljøet skal være slik at det tas hensyn til elevenes trygghet, helse, trivsel og læring (§ 9a-2). Men hva man legger i begrepet "et godt fysisk og psykososialt miljø" er et diskutabelt spørsmål. Skaalvik og Federici (2017) påpeker at gode lærer-elev-relasjoner blir ofte nevnt når både lærere og elever blir spurt om hva som er sentrale faktorer i et godt læringsmiljø, og hva som har betydning for elevenes faglige utvikling, sosial trivsel og psykisk helse.

Informant 4 meddeler også at hun ikke ville ha snakket med sine lærere hvis hun ble utsatt for digital mobbing. Jenten forteller at hun ville helst ha snakket med foreldrene sine eller skolens psykolog fordi hun opplever at hun har et bedre forhold med dem enn sine lærere. Hun uttrykker:

Hvis jeg ble utsatt for nettmobbing, da ville ha jeg heller gått til foreldrene mine, eventuelt til psykologen eller helsesøster på skolen, fordi jeg føler ikke at jeg har det samme forhold med lærere. De er veldig snill og sånn, men de er veldig opptatt av det faglige, men livet er jo mye mer enn bare det. Selvfølgelig har jeg sånn korte samtaler i løpet av året om hvordan det går, men det er veldig fokus på det faglige, men ikke så mye på hvordan du har det ellers.

I mine øyne tyder det på at jenten opplever *instrumentell støtte* fra sine lærere men lite eller ingen *emosjonell støtte*. I den pedagogiske forskningen har man særlig gjort studier av elevenes opplevelse av emosjonell og instrumentell støtte. Dette er to forskjellige, men likevel relaterte aspekter av sosial støtte. Generelt kan sosial støtte forstås som de sosiale prosessene i skolen som optimalt bidrar til elevenes sosiale utvikling. *Emosjonell støtte* handler om i hvilken grad elevene opplever å bli oppmuntret, verdsatt, akseptert og respektert av lærerne og at de føler seg trygge sammen med dem. Det handler om å føle seg trygg og vel sammen med læreren. *Instrumentell støtte* er derimot et spørsmål om elevene opplever at de får konkrete råd og praktisk veiledning i skolearbeidet (Federici & Skaalvik, 2017). Ut ifra informantens 4 utsagn kan man diskutere om at lærerne oppleves som instrumentell støttende som gir veiledning og råd når det gjelder hennes faglig utvikling, men ikke emosjonell støttende.

I tillegg til informant 4, forteller også de tre andre informantene at de opplever at lærerne er veldig opptatt av deres faglige utvikling men er lite interessert i deres psykiske og sosiale utfordringer. I mine øyne tyder det på at informanten ønsker at elev-lærer samtalen handler om andre ting enn bare den faglige utviklingen. De ønsker dypere og mer personlige samtaler noen som Staksrud (2013) påpeker at skolen må legge til rette. Hun henviser til at skolen også må ta opp de vanskelige samtalene knyttet til personvern, seksualitet, grensesetting, trakassering og mobbing. Det er viktig å fokusere og øve på mulige situasjoner der elevene kan komme opp i, slik at de er forberedt og har klare handlingsmønstre når det skjer. I likhet med Staksrud (2013) understreker også Samnøen (2014) at ved å snakke sammen om

personlige ting, vil lærere øke sjansen for at eleven vil ta opp problemer på et tidligere tidspunkt.

4.2.3 Outsourcing - de proffe vet bedre

Informantenes tanker og refleksjoner rundt ulike tiltak, gir nærmere uttrykk om skolens forebyggende arbeid mot digital mobbing. I denne sammenheng ble *outsourcing* fremlagt som et viktig aspekt. Alle informantene forteller at bruk av eksterne krefter er utbredt blant skolene, men med litt ulike tilnærminger: enten i form av eksterne foredragsholdere eller ved kampanjer. Informant 2 forteller at skolen engasjerer eksterne foredragsholder fra MOT organisasjonen som presenterte nettvett og holdte diskusjoner om ulike mobbesituasjoner. Hun forteller:

Ungdomsskole brukte MOT mye. Jeg tror vi hadde tre halve dager med det gjennom både åttende og niende, og tiende, altså, tre halve dager hvert skoleår med MOT økta. Det var rollespill om forskjellige mobbesituasjoner, og også var det refleksjoner over sosiale forhold og vennskap.

Organisasjonen MOT fokuserer på å stimulere barn og ungdom til å få styrket tillit til egne krefter og muligheter, og bevisstgjøre dem til å ta egne valg og vise mot. MOT bruker aktivt ungdommer selv i arbeidet mot mobbing, trakassering, og for å skape et trygt skolemiljø (Befring & Moen, 2010). Det å bruke jevnaldere som rollemodell synes jenten er en veldig bra tilnærming når det gjelder informering av nettvett og digital mobbing.

Også informant 3 som er en gutt på 17 år meddeler at bruk av eksterne foredragsholdere brukes i hans skole. Han forteller at skolen brukte politiet for å snakke om nettvett, digital mobbing strafferettslig ansvar og forfølgelse. Gutten belyser at foredrag av politi skjedde flere ganger i løpet av grunnskole. Videre forteller han at han har fått nyttig informasjon fra politibesøkerne, og synes at slike tiltak kan hjelpe å forebygge digital mobbing blant ungdom. Gutten uttrykker:

Jeg tror det kan hjelpe, i hvert fall til et visst nivå [...] altså det vil jo aldri hindre det helt, men jeg tror det med politibesøk, at dem drar rundt fra skole til skole og snakker om konsekvenser. Det tror jeg kan hjelp, fordi da ser du, at du får faktisk konsekvenser av å legge ut bilder av andre eller kan i hvert fall det.

I mine øyne tyder det på at gutten ønsker et sterkere formidling av norske regler og normer om nettvett. Han mener at det er viktig at skolen bruker eksterne forelesere som snakker om konsekvenser ved digital mobbing som for eksempel konsekvenser ved deling av nakenbilder. Forskning viser at en av de sentrale aspektene ved forebygging av digital mobbing er tydelig formidling av kunnskap, regler og normer. Det er viktig også å informere barn og unge om hva norsk lov sier om oppførsel på internett og diskutere ulike problemstillinger om mobbing på nettet. Kunnskap om lovens grenser kan forhindre at barn og unge omgår regler og trakasserer andre på nettet. (Hinduja og Patchin, 2015; Samnøen, 2014; Staksrud, 2013).

Informant 5 er også enig i at outsourcing er en positiv ting når det gjelder forebygging av digital mobbing. Han mener at det er viktig at formidling av nettvett og digital mobbing skjer gjennom kompetente personer. Gutten forteller:

Å hentet dem, noen andre som jobber spesifikt med det til å snakke om nettmobbing. Jeg tror det hjelper, fordi dem vet kanskje mer om hvordan man faktisk skal snakke om nettmobbing enn læreren, og læreren har heller kanskje ikke opplevd så mye av det sjøl. Så, her er det faktisk noen som har sett hvordan ungdommer driver på nett. Det virker at dem er veldig flink til å gjøre det.

Giæver, Mifsud og Gjølstad (2017) påpeker at det kan være flere grunner til at skolene velger outsourcing for undervisning i nettvett og digital mobbing. For de første gir outsourcing en trygghet ved at kompetente eksterne aktører tar seg av et komplisert og uoversiktlig emne. Samtidig fungerer outsourcing som et alibi for at emnet er ivaretatt. For det andre kan outsourcing være en strategi når lærerens kompetanse ikke strekker til. Ut ifra guttens utsagn kan man konkludere med at eksterne aktører har bedre kunnskap om nettmobbing enn lærere. Gutten forteller videre at han synes at lærere ikke alltid vet hvordan skal man snakke om digital mobbing med elever, og hva skal man gjøre hvis en blir utsatt for det. Han belyser:

Hvis eleven kjem med situasjonen der dem er utsatt for nettmobbing, så vet jo ikke lærerne kos dem skal tas seg av det. Hvis en elev blir slått i skolegården, så vet jo hva dem skal gjøre med det, men hvis en elev blir slengt dritt på nett så vet jo ikke lærerne hva skal dem gjøre med det.

I mine øyne tyder det på at gutten har lite tro om at lærere har tilstrekkelig kompetanse om digital mobbing og forebygging mot det. Dette samsvarer med studier gjennomført av Pusey og Sadera (2011) som viser at det er behov for kompetanseheving blant lærere. Pusey og Sadera (2011) undersøkte nyutdannede læreres kunnskap om digital dømmekraft, spesielt etikk og sikkerhet på nettet, og konkluderte med at lærerens kunnskap og bevissthet ikke er tilstrekkelig for å meste undervisning i emnet om nettvett. Undersøkelsen av Giæver, Mifsud og Gjølstad (2017) rapporterer at flere lærere erkjenner sin begrensede kompetanse og ønsker seg kurs eller opplæring i digital mobbing og nettvett.

Også informant 4 meddeler at lærere burde øke sin digitale kompetanse når det gjelder bruk av sosiale medier og digital mobbing. Hun forteller:

Viktig at lærere får mer informasjon om bruk av sosiale media [...] ja, å sette seg inn i hva dem sosiale medier brukes til av elevene, og på hvilke møte man kan hjelpe elevene sine, og hvordan kan man forebygge mot nettmobbing.

Ut fra intervjuene kommer det frem at alle informantene opplever bruk av eksterne foredragsholdere som MOT og politibesøk nyttige og læringsrike tiltak mot digital mobbing, samtidig informantene uttrykker et ønske om at lærere har bedre kompetanse når det gjelder nettvett og digital mobbing. Dette samsvarer med Hinduja og Patchin (2015) sin forskning som henviser til at det er viktig at voksne både lærere og foreldre videreutvikler sin egen

4.3 Hvordan kan man forebygge digital mobbing?

I denne kategorien vil jeg oppsummere informantenes refleksjoner og tanker om hva som er effektive tiltak mot digital mobbing blant ungdom. Som Befring (2012) påpeker det er forebygging et omfattende begrep som tar for seg på den ene siden tiltak for å beskytte barn og ungdom mot forhold som kan medføre, vedlikeholde og forsterke problemutvikling. På den annen side omfatter det tiltak som kan bidra til å fremme barn og unges personlige kompetanse til å beskytte seg selv. Det er viktig at forebygging av digital mobbing tar for seg også aspekter som kan fremme barn og unges evne til å beskytte seg selv.

4.3.1 Voksne bør involvere seg i ungdommens digitale verden

På spørsmål om hva informantene mener at samfunnet generelt kan gjøre for å hjelpe å forebygge digital mobbing blant ungdom, svarer alle mine informanter at voksnes involvering i ungdommens digitale verden er en viktig forutsetning. Alle informantene mener at voksne "står litt utenfor" når det gjelder sosiale medier. Med dette mener de at ungdommer er raskere ved å utforske nye sosiale plattformer, der voksne ennå ikke har kommet inn. Informantene forteller at ungdommer hele tiden søker nye sosiale plattformer hvor de kan unngå voksne. For eksempel informant 2 forteller at "*mange ungdommer har gått litt bort fra slike sosiale medier som Facebook, fordi eldre generasjoner har kommet seg inn i der*". Jenten meddeler at Tik Tok er den nyeste sosiale medietrenden blant ungdom nå, fordi den appen er ikke veldig populær blant eldre generasjonen. Hun forteller:

Det er ingen voksne som er på den appen, tror jeg. Det er veldig lett å mobbe hverandre da, fordi det er ingen voksne som ser det, det er ingen voksne som er vitne til det som skjer der. Det er ingen som kan ta tak i det. Jeg tror at nettmobbing skjer på de plattformene hvor ungdommer har mer kontroll enn voksne som for eksempel på den appen og Instagram.

I mine øyne tyder det på at jenten er bekymret for at det er lettere å bli mobbet fordi digital mobbing foregår på sosiale plattformer som brukes lite av voksne. Hun mener at voksne vet at digital mobbing skjer, men de blir ikke eksponert for det, siden voksne ikke ser de stygge kommentarene og meldingene. Jenten forteller videre at "*det er vanskelig å påvise nettmobbing når det skjer utenfor voksnes verden*". Som fremhevet i kapittel 2.1.1 er den sosiale synligheten paradoksal, fordi på den ene siden digital mobbing kan være mer synlig, og på den annen siden er den sosiale synligheten med på å gjøre mobbingen mindre synlig for foreldre, lærere og andre voksne (Samnøen, 2014; Staksrud, 2013). Staksrud (2013) påpeker at voksne ferdes i andre digitale rom enn ungdommer. Mens de legger ut sårende

kommentarer til og om hverandre på Snapchat, Instagram eller TikTok, leser voksne nettaviser.

Jenten belyser videre at grunnen til at voksne ferdes i en annen digital verden enn ungdom er "fordi dem har ikke vokst opp i den digitale verden så som vi". Hun mener at ungdommer "lever der, på sosiale medier". I medieforskning brukes begrepet *mediegenerasjonen* for barn og unge som er digitalt innfødte. Det vil si at de er født inn i en allerede digitalisert verden; de kjenner ikke til annet (Schofield, 2017). Hun refererer til både selv og ungdommer generelt som mediegenerasjonen, og som alltid får med seg det nyeste som skjer på sosiale medier. Det at voksne følger ikke med på det som skjer i den digitale verden, betyr, ifølge henne, at voksne ikke har den samme kunnskapen om sosiale medier som ungdommer har. Jenten forteller videre at manglende kunnskap om sosiale medier fører til at voksne har mindre oversikt om hvordan digital mobbing kan skje.

Ifølge Utdanningsdirektoratet "har en profesjonsfaglig digital kompetent lærer kjennskap til perspektiver på digital utvikling og digitale mediers betydning og funksjon i dagens samfunn. Læreren [...] kan sette alle barn og unge i stand til å orientere seg og være aktive deltakere og bidragsyttere i et globalt, digitalt og demokratisk samfunn" (s.4).

Av intervjuene kom det videre frem at en viktig forutsetning for forebygging av digital mobbing er videreutvikling av kunnskap og dømmekraft blant voksne når det gjelder digitale medier. Informant 3 forteller at foreldre har lite kunnskap om hva barn og ungdom gjør på digitale medier, og derfor Gutten uttrykker:

Det kan hjelpe hvis foreldre prøver å komme seg inn i det. De er veldig på utsiden. De føler ikke meg. De får jo med seg litt, men ikke så masse. Hvis ikke jeg snakker om det, så de får med seg nesten ingenting [...] Ja, jeg synes kunne hjelpe hvis foreldre involverer seg i hva barna holder med på sosiale medier.

I mine øyne tyder det på at gutten mener at foreldre bør engasjere seg mere i ungdommers digitale verden. Hans oppfatning har like trekk med studier fra Hinduja og Patchin (2015) som viser at det er viktig at både foreldre og lærere videreutvikler sin egen kompetanse og dømmekraft når det gjelder digitale medier. Deres forskning viser at det digitale skillet mellom ungdom og voksne kan for mange foreldre føles som begrensende i forhold til hvordan de kan støtte barnet sitt til effektivt å motarbeide og respondere på digital mobbing. I likhet med Hinduja og Patchin (2015) påpeker Staksrud (2013) også at mange voksne føler seg ofte forbigått av ungdom når det gjelder digital kompetanse. Hun mener at troen på egen evne til å hjelpe barn og unge om noe skjer, er svært viktig. Skal man bekjempe digital mobbing blant ungdom, er det viktig at foreldre engasjere seg aktivt og har tillit til at de kan bidra positivt.

Informant 5 meddeler også at voksne bruker sosiale medier lite som fører til at både lærere og foreldre har lite kunnskap om sosiale mediers skyggesider som for eksempel mobbing. Han "tro at de fleste voksne ikke har så veldig mye peiling på hva sosiale medier dreier seg om". Gutten uttrykker videre et ønske om at voksne bør engasjere seg mer aktivt i den digitale verden. Han mener at deltakelse på ulike sosiale medier vil øke deres kunnskap om digitale verden sine muligheter og utfordringer. Det finnes forskning som viser sammenhengen

mellom foreldrenes nettbruk og barnas sårbarhet på nettet, også når det gjelder mobbing. Hvis foreldre ikke bruker internett, øker sannsynligheten for at barn og unge opplever digital mobbing og selv mobber andre (Livingston, Haddon, Gorzig & Olafsson, 2011).

Selv om alle informantene forteller at voksnes involvering i ungdommens digitale verden kan hjelpe å forebygge digital mobbing blant ungdom, erkjenner informantene at det ikke er så enkelt. De forteller at man ikke alltid er lyst til å være venn med foreldre sine på sosiale medier. Informant 3 forteller at mange ungdommer ikke vil at foreldre skal se hva man holder med på nettet, for eksempel *“hvis man legger ut et story på snapchat for eksempel, så er det mange som vil ikke at foreldrene skal se det”*. Selv om mange ungdommer vil unngå voksne på sosiale medier, mener han at foreldre kan fortsatt være som rollemodeller for barn og unge. Gutten uttrykker:

Foreldre kan være litt rollemodeller i det at det faktisk er ikke greit å snakke stygt og skrive dumme kommentarer til andre folk.

Gutten sine refleksjoner avspeiler Staksrud (2013) sin oppfatning at det å være en god og inkluderende rollemodell for barna gjelder også på nettet. Det vil si at voksne må gå foran med et godt eksempel. Dette gjelder hvordan voksne omtaler hverandre på nettet, deres publisering av bilder, hvordan voksen opptrer i nettdebatter, og hvordan de selv tar vare på deres egne personopplysninger og setter digitale grenser for seg selv og andre. Det er ikke noen som er helt “privat” på nettet - internett er et offentlig medium hvor man i utgangspunktet må gå fra at alt som legges ut, kan bli kopiert, delt og kommentert av hvem som helst, hvor som helst og i hvilken som helst sammenheng. Det er mange voksne som har brent seg på at aktiviteter man har hatt på internett som var morsomme der og da, ikke blir morsomme senere i livet. Har man opptrådt på en negativ måte mot andre i det offentlige rommet som internett, kan dette stemple deg som en person som skaper vanskeligheter.

4.3. Åpenhet og diskusjon rundt digital mobbing

På spørsmål om hvilke tiltak informantene ville sette opp for å forebygge digital mobbing blant ungdom, svarer alle at de ville skape mer åpenhet og diskusjon rundt tematikken både hjemme og i skolemiljø. Alle informantene forteller at det var mer fokus på forebygging av digital mobbing på barne- og ungdomsskoler enn det er på videregående skoler. Informant 1 forteller:

Det er jo veldig mye opplæring eller fokus på barne - og ungdomsskole, men når du kjem over til videregående, så tror ikke det er like mye.

Informant 5 støtter også informant 1 sin mening om at det var større fokus på tiltak for å forebygge digital mobbing blant elevene på barne- og ungdomsskolen enn det har vært på videregående. Han belyser:

Hvis jeg tenker tilbake på det jeg har fått hørt og vært gjennom på foredrag og sånt, så jeg godt kunne ha fått mere, altså jeg har jo hatt innføring, men det skader jo ikke med enda mer. Det er bedre å ha mer enn få lite.

I mine øyne tyder det på at gutten ønsker et sterkere kontinuitet i forebygging av digital mobbing, når det gjelder overgangen mellom ungdomsskolen og videregående skole. Dette samsvar med Roland (2014) sin påstand at kontinuitet ved overganger er viktig for å forebygge mobbing. Gutten mener at en sterk kontinuitet vil redusere risikoen for mobbing. Videre forteller han at det er mindre fokus på forebygging på videregående skole fordi voksne forventer at elever har nok kunnskap om nettvett og nettetikk. Gutten uttrykker:

Jeg tror dem forventer at du er voksen nok til liksom ikke gjør det, fordi dem har litt mer forventninger til det da enn på ungdoms- barneskole da. Dem tar det opp, hvis dem ser at det skjer, så gripe dem inn liksom, men de forebygger ikke. Dem snakker ikke om det på samme måte, og forebygge ikke for det. De overlater den forebygging til tidligere skolegang.

Ut fra intervjuet kommer det frem at gutten er skuffet over at det er så lite fokus på forebygging av digital mobbing på videregående skole. Han forteller også videre at han synes ikke at "man blir plutselig voksen når man begynner på videregående". Med det belyser informanten viktigheten i kontinuitet når det gjelder å forebygge mot digital mobbing. Dette bringer oss over til Staksrud (2013) sine betraktninger om forebygging som påpeker at det er viktig at forebygging bør starte tidlig, og være løpende og kontinuerlig. På samme måte som vi ikke slutter å gi formaninger om trafikkregler, kan man ha en jevn og kontinuerlig dialog om nettbbruk og atferd på nettet. Barn og unge utvikler "trappetrinnskompetanse", ifølge Staksrud (2013), og derfor er det ikke nok å snakke med barna kun når de er små. I likhet med Staksrud (2013) påpeker Hinduja og Patchin (2015) at en løpende dialog om nettvett er en viktig forutsetning i forebygging av digital mobbing.

Ut i intervjuene kommer det frem at det er vanskelig å oppdage og stoppe digital mobbing, fordi ungdommer tør ikke å fortelle om det til voksne. Alle informanten forteller i intervjuer hvordan de opplever å bli utsatt for digital mobbing som "skambelagt". Informant 4 uttrykker:

Jeg tror det er litt skambelagt, selv om det ikke er din feil og sånt. Det er fortsatt litt skambelagt.

Jenten belyser videre viktigheten av åpenhet rundt digital mobbing, og at mer diskusjon kunne fører til refleksjoner blant ungdommer om tematikken. Hun forteller:

Det kunne hjelpe hvis voksne fikk mer kunnskap om nettmobbing [...] egentlig bare være åpen og snakke med unger, spørre om man har opplevd noe ubehagelig på nettet. Det er viktig at ungdommer har en dialog med foreldre eller voksne, med hvem som helst egentlig om hva som skjer, selv om det sikkert kan være vanskelig for mange.

Ut fra informantenes utsagn kommer det tydelig frem at det er viktig med en god kommunikasjon mellom ungdommer og voksne. Dette viser også funnene i undersøkelsen til Hinduja og Patchin (2015) at kommunikasjon med barn og unge er nøkkelen i forebygging av

digital mobbing. De henviser til at det er viktig å ha en åpen og god dialog med barn og unge om trygg og ansvarlig bruk av digitale medier. For eksempel kan foreldre fremme bevissthet hos barn og unge når det gjelder nettaktiviteter, språkbruk, hvordan forholder seg til bilder og rykter på nett. I likhet med Hinduja og Patchin (2015) påpeker Staksrud (2013) også at uten kommunikasjon med barna og unge selv kommer man ingen vei. Man ser at når det gjelder risikoerfaringer på Internett, er det viktigste botemiddelet mot skade at voksne, og særlig foreldre, har snakket med barna sine om nettbruk, før, under og etter problematiske erfaringer.

De fire andre informantene støtter også informant 4 sin mening om at åpenhet og diskusjon rundt digital mobbing er en viktig forutsetning i forebygging. Videre forteller informantene at voksne bør diskutere ulike problemstillinger om nettvett og nettetikk men ungdommer. Informant 3 forteller:

Man burde kanskje snakke mer om sosiale medier og nettmobbing, og at man skal oppføre seg pent også der. Det er viktig at voksne snakker bare litt sånn mer generelt om at man skal oppføre seg menneskelig mot hverandre på nettet, at det faktisk ikke er greit å sitte bak en skjerm å føle seg kongen over verden på en måte og sleng ut hva man vil.

Dette bringer oss over til Staksruds (2013) betraktninger omkring sosiale medier og digital mobbing. Hun påpeker at mobbing bestandig har vært en realitet, rett og slett fordi vi forsøker å kommunisere med hverandre. Ut fra intervjuet kommer det frem at gutten mener at det er viktig at voksne har en dialog med barn og unge om hvordan man skal behandle hverandre på nettet. Dette mener også Roland (2014) er meningsfullt at voksne må formidle til barn og unge både hva som er bra, og hva som ikke kan aksepteres når det gjelder nettvett. En klar misforståelse er, ifølge han, at støtte til positiv atferd er tilstrekkelig for å hindre negativ atferd. Like feil er det å tro at kritikk av negative handlinger er nok til å fremme positiv atferd. Den voksne må altså være tydelig både på hva som er bra, og på det som er uønsket.

I likhet med Roland (2014) mener også Samnøen (2014) at det er viktig å informere barn og unge om hva norsk lov sier om oppførsel på internett og diskutere ulike problemstillinger om mobbing på nettet. Han (2014) henviser også til at personer ikke nødvendigvis oppfatter egne handlinger som mobbing, eller en bevisst intensjon om å skade offeret. I praksis kan det likevel utgjøre en mobbehandling. For eksempel kan en person publisere et "uheldig" bilde av en annen person uten å ha som intensjon å skade vedkommende. I det øyeblikket bildet er delt digitalt, kan det spres videre og kommenteres av andre. Dermed kan bildet få et stort publikum og følges av en lang rekke kommentarer som kan være sårende for personen på bildet. Økt bevissthet på nettbruk og sosial oppførsel på nett kan redusere risikoen for at barn vil mobbe andre, ifølge Samnøen (2014) Det kan også øke sjansen for at barn og unge griper inn i stedet for å være tilskuer til at noen mobber andre på nettet.

Informantene tror at når det gjelder digital mobbing tenker mange ungdommer i liten grad over hva mediene og mediebruken betyr i hverdagen. Informant 2 forteller:

Folk snakker ikke med personen direkte, og tenker at det går greit, fordi dem vet ikke hvem jeg er. Ja, jeg tenker at det bare er rett og slett en lettvint løsning. Man sitter bak skjermen, og tenker at det er ingenting å si hva jeg sier om en person. Man tar ikke på seg ansvaret eller ingenting.

Jeg tolker det at jenten uttrykker bekymring over hvor lite noen ungdommer har bevissthet og innsikt om konsekvenser og betydningen av mediebruk i hverdagen. Hun mener at ungdommer har gode digitale ferdigheter når det gjelder bruk av digitale og sosiale medier, men uttrykker et ønske om at mange ungdommer bør utvikle sin digitale dømmekraft. Engen, Giæver og Mifsud (2017) definerer digital dømmekraft som et sett av samfunnsmessige etiske standarder for bruk av digitale medier. Disse etiske standardene skal fungere som handlingsdirektiver for å beskytte åndsverk fra å bli misbrukt, beskytte personvernet mot krenkelser og forhindre at de digitale teknologiene blir brukt til å stigmatisere enkeltmennesker eller grupper. Digital dømmekraft representerer derfor ikke ny etikk, men går ut på å tilpasse allerede etablerte etiske standarder til de nye situasjonene som oppstår med de digitale mediene.

Informantene mener at det å skape rom for diskusjon og refleksjoner rundt digital mobbing kan øke ungdommers digitale dømmekraft. Informantene forteller videre at det er like viktig at voksne skaper diskusjon både hjemme og i klasserommet. Informant 5 uttrykker:

Det kunne hjelpe hvis diskuterte mer om nettmobbing i klasserommet. Ja, egentlig hvis voksen bare diskutere mer om det med ungene.

Jeg tolker det som at gutten uttrykker et ønske om et undervisningsopplegg der det skapes rom for diskusjon og refleksjon om både digital mobbing og nettetikk både i skolemiljøet og hjemme. Bruk Hue (2019) har utviklet et undervisningsopplegg som gir rom for relevant diskusjon og refleksjon i klasserommet. Opplegget er lagt opp slik at elevene vil kunne se konsekvensene av egne valg, og kjenne på følelsen av å mobbe og bli mobbet, og få innblikk i hvor lett det som er ment som en spøk kan utvikle seg til noe mer alvorlig, samt hvor lett det er å bidra til nettmobbing. Det interaktive undervisningsopplegget har også mål å øke elevens nettvett gjennom å løfte fram ulike dilemmaer dagens unge kan møte, peke på hva som er lov og ikke lov, smart og ikke smart, samt å skape refleksjon og diskusjon iblant barn og ungdom. Selv om informantene har ikke personlig erfaring med Bruk Hue undervisningsopplegget, mener de at en slik type opplegg kan bidra til å skape diskusjon og refleksjon om digital mobbing, og hvilke konsekvenser det kan medføre.

Undervisningsopplegget Bruke Hue er også et godt eksempel på hvordan man kan utvikle barnets evne til å vise empati. Samnøen (2013) påpeker at en annen viktig forutsetning for å arbeide mot digital mobbing er å utvikle barnets evne til å vise empati. Empati er prosessen der en person merker hva andre føler, og deretter er i stand til å gi respons på en måte som viser at vedkommende bryr seg. Samnøen påpeker at kulturen på nett kan være tøft og direkte, og i lys av denne omgangsformen kan barn og unge bli mindre bevisste på at ytringene eller handlingene deres kan såre andre. Han mener at ved å styrke barns bevissthet om at dette kan være tilfellet, kan man hjelpe unge mediebrukere til ansvarlig adferd på sosiale medier.

5 Sammenfattende drøfting

I dette kapittel vil jeg presentere funnene jeg har kommet frem gjennom analysen av mitt datamateriale. Her vil jeg også komme med konkluderende kommentarer, og avslutningsvis vil jeg trekke frem bidrag og begrensninger ved studiet.

5.1 Sentrale funn

Kategorier som ble presentert i forrige kapittel bør ses i lys av hverandre, da de i stor grad henger sammen. I analysen har jeg valgt å fokusere på informantenes opplevelser av tiltak mot digital mobbing som de møter både i skolemiljøet og samfunnet øvrig. Samtidig har jeg valgt å rette fokus mot informantenes tanker og meninger om hvilke tiltak vil kunne hjelpe i forebygging mot digital mobbing blant ungdom.

Funnene viser at alle mine informanter opplever muligheten til rapportering av uønskede meldinger og bilder som et bra samfunnsmessig tiltak mot digital mobbing. Til tross for at informantene opplever rapportering som positiv, mener de at det er lite nyttig til forebygging av digital mobbing. Her henviser informantene til at det å kunne være *anonym* på nettet, gjør rapportering av uønsket bruker lite effektiv. Funnene viser at rapportering virker lite effektiv, fordi mobberen kan veldig lett opprettholde en ny bruker og fortsette å plage andre. Videre funnene viser at informantene opplever nettsjeneren Slettmeg som en viktig ressurs i arbeidet rettet mot digital mobbing. Det er bra at det finnes en gratis tjeneste som tilbyr hjelp til barn og unge som har behov for veiledning angående sletting av uønskede informasjon av seg selv på nettet. Selv om Slettmeg oppleves av informantene som en nyttig ressurs, kan man diskutere hvor mye en slik type nettsjenerer hjelper å forebygge digital mobbing blant ungdom.

Informantenes kunnskap om rapportering av uønsket brukere eller sletting av uønsket informasjon på nettet kan betegnes som proaktiv problemløsning, der man forsøker selv å løse problemet ved aktiv handling, som for eksempel ved å slette meldinger, blokkere eller rapportere avsender (Staksrud, 2013). På den andre siden kan man diskutere at en slik type tiltak kan ses som "brannslukningsapparat" som håndterer enkeltsituasjoner, men er lite forebyggende. Det vil si at den enkelte hendelsen blir løst som for eksempel blokkering av uønskede brukere eller fjerning av bildet som ble publisert uten samtykke, men det å tilnærme seg digital mobbing på en slik måte kan være lite forebyggende i framtiden (Giæver, Mifsud & Gjølstad, 2017).

Videre funnene viser at aldersgrensen til sosiale medier er et nyttig tiltak. Samtidig påpeker de at hvis foreldre ikke følger aldersgrenser til sosiale medier som for eksempel Instagram, Facebook og Snapchat, hjelper tiltaket i lite grad i forebygging av digital mobbing. Informantene i studiet er jevnt over positive til at foreldre bør ikke gi barn og unge tilgang til sosiale medier, hvis de er under aldersgrensen. Funnene viser at informanten er bekymret for alt for tidlig eksponering til sosiale medier kan være skadelig for barn og unge. Her kan

man diskutere om informantene knytter alderen til barnets kognitive utvikling, ettersom at de henviser til at en seksåring ikke er moden nok til å bruke sosial medier som aldersgrenser er 13 år.

Når det gjelder tiltak i skolemiljøet nevner informantene i studiet at de har erfaringer med mobilforbud på skole. Ut fra intervjuene kommer det tydelig frem at alle mine informanter ser ikke på mobilforbud som et effektivt tiltak mot digital mobbing. De mener at forbud til å bruke mobilen i friminutter hjelper ikke å stoppe mobbing, ettersom mye av digital mobbing kan skje utenfor skoletiden, for eksempel på vei til skolen eller hjem. Informantene påpeker også at skolen bør samarbeide mer med foreldre, ettersom at det er vanskelig å skille mellom hjem og skole når det gjelder digital mobbing. Mine funn har like trekk fra tidligere presenterte studier som viser at digital mobbing kan forekomme ikke bare på alle steder, men også på alle tidspunkter, og at den digitale arenaen der mobbing skjer på, gjør at den som mobbes har opplevelsen av ikke å kunne slippe unna (Hinduja & Patchin, 2009; Kowalski & Limber, 2010; Staksrud, 2013).

Et annet sentralt funn viser at informantene opplever bruk av eksterne foredragsholdere som for eksempel representanter fra MOT og besøk fra politi som nyttige og læringsrike, når det gjelder forebygging av digital mobbing. Men til tross for at informantene opplever outsourcing som positiv, uttrykker de et ønske om bedre kompetanse blant lærere når det gjelder nettvett og digital mobbing. Informantene i studiet opplever at lærere har lite kompetanse om hva de kan gjøre hvis en elev opplever å bli utsatt for digital mobbing. Mine funn har like strekk fra studien fra Hinduja og Patchin (2015) som viser at det er viktig at voksne både lærere og foreldre videreutvikler sin egen kompetanse og dømmekraft om digitale medier (Hinduja og Patchin, 2015; Læringsmiljøsentret, 2015).

Et annet funn viser at lite emosjonell støtte fra lærere fører til at eleven ikke opplever at de har et sterkt forhold med lærere, og dermed ønsker ikke å være åpne om sensitive temaer som for eksempel digital mobbing. Funnene i prosjektet viser at det er avgjørende at elevlærer samtaler handler også om andre ting enn bare elevenes faglige utvikling, slik at eleven kan utvikle en dypere og sterkere forhold med sine lærere. Mine funn har like trekk fra andre studier som viser at skolen må ta opp også de vanskelige samtaler knyttet til personvern, trakassering og mobbing. Ulike studier viser at ved å snakke sammen om personlige ting, vil lærere øke sjansen for at eleven vil ta opp problemer på et tidligere tidspunkt (Samnøen, 2014; Staksrud, 2013).

Et annet sentral funn er at voksnes involvering i ungdom sin digitale verden samt åpenhet og diskusjon rundt digital mobbing er viktige forutsetninger i forebygging av digital mobbing. Alle mine informanter uttrykker et sterkt ønske om at voksne deltar mer på de samme sosiale mediene som dagens ungdom. Her er det viktig å påpeke at med ordet "voksne" mener informantene både lærere, foreldre og andre voksne som barn og unge omgås i hverdagen. Mine funn har like trekk fra tidligere presenterte studier som viser at voksnes involvering i barn og unges digitale verden er avgjørende i forebygging av digital mobbing (Hinduja og Patchin, 2015; Samnøen, 2014; Staksrud, 2013). Samtidig ønsker informantene at det settes et større fokus på digital mobbing blant ungdommer, og at problematikken blir mer diskutert både i skolen og hjemme. Det er avgjørende at lærere tar opp digital mobbing i klasserommet,

og at det skapes diskusjon rundt konsekvenser av både det å bli utsatt for digital mobbing og det å trakassere andre på nettet. Undervisningsopplegget til Bruk Hue som har som mål å øke elevers nettvett gjennom å løfte fram ulike dilemmaer dagens unge kan møte, peke på hva som er lov og ikke lov, smart og ikke smart, kan være et godt eksempel på hvordan lærere kan skape diskusjon og refleksjon rundt digital mobbing i klasserommet. Her er det viktig å påpeke at ingen av mine informanter har erfaring med akkurat dette undervisningsopplegget, men samtidig mener de at en slik type opplegg kan være en effektiv måte å forebygge digital mobbing.

Funnene i prosjektet viser også at en løpende dialog med ungdom om nettvett er en viktig forutsetning i forebygging av digital mobbing. Mine funn har like trekke med andre studier som viser at der er viktig at forebygging starter tidlig, og være løpende og kontinuerlig. Det er avgjørende at man har en jevn og kontinuerlig dialog om nettbruk og atferd på nettet. Ettersom at barn og unge utvikler "trappetrinnskompetanse", er det ikke nok å snakke om nettvett med barna kun når de er små (Hinduja og Patchin, 2015; Staksrud, 2013).

5.2 Konkluderende kommentarer

Hensikten med dette studiet var å få frem fem ungdommers opplevelser og erfaringer med tiltak mot digital mobbing. Samtidig ønsket jeg å få innsikt i deres tanker og meninger om hva som er viktig i arbeidet mot digital mobbing. Utgangspunktet for studiet var følgende problemstilling:

"Hvilke erfaringer har ungdommer med tiltak mot digital mobbing, og hva mener de kan hjelpe å forebygge digital mobbing blant ungdom?"

Som det kom frem i analysedelen tyder det på at voksne både lærere og foreldre er viktige ressurser i arbeidet rettet mot digital mobbing. Voksnes involvering i ungdommens digitale verden fremtres som en viktig forutsetning for forebygging av digital mobbing. Denne involveringen kan føre til at voksne øker sin kunnskap om sosiale medienes skyggesider. For å forebygge digital mobbing tyder det på at kommunikasjon med både lærere og foreldre er betydningsfull for ungdommer. Mine informanter ønsker mer åpenhet og diskusjon rundt digital mobbing både i hjemme, skolemiljø og samfunnet generelt. Et undervisningsopplegg der det skapes diskusjon og refleksjon i klasserommet kan være betydningsfull for utvikling av elevenes digitale kompetanse og dømmekraft. Opplevd emosjonell støtte fra lærere viser seg også å være betydningsfull for ungdommer når det gjelder forebygging av digital mobbing i skolemiljøet. Det å diskutere ulike problemstillinger knyttet til digital mobbing kan også øke ungdommenes evne til empati.

5.3 Begrensninger og bidrag ved studiet

En mulig begrensning ved denne studien kan være knyttet til generaliserbarhet av funn. Ettersom utvalget består kun av fem informanter er det umulig å si at funnene mine er gyldige for andre ungdommer i tilsvarende situasjon. Kunnskapen som ble produsert i min studie knyttet til en bestemt kontekst og bestemte deltakere. Mine intervjupersoner har erfaringer og opplevelser som ikke nødvendigvis kan overføres til andre. Til tross for at utvalget består av kun fem informanter, tror jeg likevel at intervjupersonenes perspektiver på fenomenet kan bidra til økt kunnskap om hva som kan hjelpe til i forebygging av digital mobbing blant ungdommer. En svakhet med studiet er at mitt utvalg består av ungdommer på aldersgrensen mellom 16 og 18 år, da jeg ikke lykkes med å finne deltakere med store aldersforskjeller.

En annen mulig begrensning kan være knyttet til min forforståelse som forsker. Ettersom denne studien ble gjennomført innenfor kvalitativ metode, vil det være vanskelig å analysere og tolke datamaterialet uten påvirkning fra egen forståelse og kunnskap (Kvale & Brinkmann, 2019; Thagaard, 2013). Min forforståelse og tidligere kunnskap om forskningsfeltet har ført til at vise perspektiver og synspunkter har blitt trukket frem i analyseprosessen. Ettersom intervjuene resulterte i stor datamengde, kunne ikke alt datamaterialet bli trukket frem i analysen. Til tross for at dette tror jeg at denne studien representerer i stor grad informantenes perspektiver og erfaringer med fenomenet.

Ettersom er det gjort lite forskning på ungdommers opplevelser og erfaringer med tiltak mot digital mobbing, tror jeg at funnene jeg har gjort kan være et nyttig bidrag til videre forskning på området. Håpet mitt er at denne studien kan bidra til økt kunnskap om hvilke tiltak er effektive i forebygging mot digital mobbing, og hvordan den forebyggende arbeidet kan forbedres.

VEDLEGG 1

Intervjuguide

❖ **Bakgrunnsinformasjon**

- ❖ Hvor gammel er du?
- ❖ Hvilket klassesertrinn går du på?

❖ **Innledende spørsmål**

➤ **Generelt om sosiale medier og digital mobbing**

- ❖ Bruker du sosiale medier? Hvis ja, hvilke (facebook, snapchat, instagram)?
- ❖ Hva mener du kan være positiv ved bruk av sosiale medier?
- ❖ Hva mener du kan være negativ ved bruk av sosiale medier?
- ❖ Kan du forklare hva digital mobbing er slik du forstår det?
- ❖ Hva tenker du, gjennom hvilke kanaler skjer digital mobbing? (facebook, snapchat, instagram).
- ❖ Hva tenker du, skjer digital mobbing anonymt?
- ❖ Hva tenker du, hvordan kan digital mobbing være et problem?

❖ **Nøkkelspørsmål**

➤ **Forebygging av digital mobbing på skolemiljøet**

- ❖ Har skolen din noen regler for bruk av mobil eller internett i skoletiden?
 - Hvis ja, vil du fortelle hvilke regler har skolen din?
- ❖ Hvor mye fokus har det vært på forebygging av digital mobbing på skolen din?
- ❖ Hvordan merket du at skolen sin arbeider med å forebygge digital mobbing?
 - Hvis ja: hvordan mener du dette fungerer?
 - Hvis ja: har du noen tanker om hvordan dette kunne fungert bedre?
- ❖ Opplever du at skolens ansatte har kunnskap om digital mobbing?
- ❖ Hva tenker du skolens ansatte kan gjøre for å stoppe digital mobbing blant elever når de vet at det skjer?
- ❖ Har du dialog med lærere om trygg og ansvarlig bruk av digitale medier?

- ❖ Hvet du, hvem kan du snakke (på skolen) med hvis du ble utsatt for digital mobbing?
- ❖ Opplever du at skolen samarbeider med foreldre dine for å hindre digital mobbing blant ungdom?

- Hvis ja: Vil du fortelle på hvilken måte dette skjer.

- **Forebygging av digital mobbing på individnivå**

- ❖ Snakker du med vennene dine om tiltak digital mobbing?
- ❖ Hva tenker du dine venner kan gjøre for å hjelpe å forebygge digital mobbing?
- ❖ Hva tenker du, kan en støttende vennegjeng hjelpe å forebygge digital mobbing blant ungdom?
- ❖ Snakker du med dine foreldre om digital mobbing?
- ❖ Hva tenker du foreldre kan gjøre for å hindre digital mobbing blant ungdom?
- ❖ Opplever du at foreldre har kunnskap om tiltak mot digital mobbing?

- **Forebygging av digital mobbing på samfunnsnivå**

- ❖ Har du hørt om noen tiltak mot digital mobbing utenfor skolemiljøet?
 - Hvis ja, vil du fortelle hvilke tiltak har du hørt om?
- ❖ Har du hørt om MOT?
 - Hvis ja, hvis ja, vil du fortelle hvordan opplever du MOTs arbeidet for å forebygge digital mobbing blant ungdom?
- ❖ Har du hørt om nettsjeneste Slettmeg?
 - Hvis ja, hvil du fortelle hvilke tanker har du om det?
- ❖ Hva tenker du samfunnet generelt kan gjøre for å hjelpe å forebygge digital mobbing blant ungdom?
- ❖ Hvis du fikk ansvaret for å sette opp tiltak for å forebygge digital mobbing blant ungdom, hvilke tiltak ville det vært?

- ❖ **Avsluttende spørsmål**

- ❖ Er det noen du ønsker å si før vi avslutter intervjuet?
- ❖ Har du noen spørsmål til meg?
- ❖ Tusen takk for at du stilte opp!

VEDLEGG 2

Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet “Forebygging av digital mobbing”?

Hei!

Dette er et spørsmål til deg om å delta i forskningsprosjektet “Forebygging av digital mobbing” for å fortelle om ditt syn på digital mobbing og hvordan du mener dette kan forebygges.

Bakgrunn og formål

Jeg er en student ved NTNU i Trondheim, og går siste året på en masterutdanning i pedagogikk, utdanning og oppvekst. I forbindelse med dette skal jeg skrive en masteroppgave hvor jeg ønsker å undersøke ungdommens syn på digital mobbing og hvordan de mener dette kan forebygges.

Formålet med forskningen vil være å se på forebyggende tiltak rettet mot digital mobbing fra eleven sitt perspektiv. Jeg ønsker å undersøke hvordan elever opplever forebyggende arbeid knyttet til digital mobbing. Elevens opplevelser og erfaringer vil kunne bidra til forbedring og positiv utvikling av forebyggende tiltak mot digital mobbing.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for pedagogikk og livslang læring (IPL) ved NTNU og universitetslektor Vegard M. Frantzen er ansvarlig for prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

For å samle inn informasjon til prosjektet, vil jeg intervju ungdommer fra 15 til 18 år. Dersom du kunne tenkte deg å delta i forskningsprosjektet, vil du bli bedt om å komme til et intervju hvor jeg vil stille noen spørsmål og åpne for samtale om dine meninger om temaet. Intervjuet vil være ca. en halv time, og vil bli tatt opp med en lydopptak. Ved deltakelse i studien vil du være med i forskning som vil kunne gi verdifull kunnskap om videre arbeid mot digital mobbing. Deltakelsen krever foreldresamtykke dersom du er under 16 år. Ønsker du å se intervjuguiden på forhånd, er det bare å ta kontakt med meg.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i intervjuet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Hvordan jeg oppbevarer og bruker dine opplysninger?

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg skal behandle dine opplysninger konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det betyr at det er kun meg og min veileder Vegard F. Frantzen som skal ha tilgang til dine opplysninger. Jeg skal sikre at ingen uvedkommende får tilgang til dine opplysninger. Jeg skal erstatte navnet og kontaktopplysningene dine med en kode som skal lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data. Jeg kommer til å bruke noe av det du har sagt under intervjuet i min masteroppgave, men det er ingen som får vite at det er du som har sagt det. Det betyr at jeg skal bruke kun indirekte personopplysninger som kjønn og alder.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes i juni 2020. Når masteroppgaven er sensurert og godkjent, vil alle opplysninger om deg og opptaket fra intervjuet slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger er registrert om deg
- å få rettet personopplysninger om deg
- å få slettet personopplysninger om deg
- å få utlevert en kopi av dine personopplysninger
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandling om dine personopplysninger

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Jeg behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra institutt for pedagogikk og livslang læring har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Har du spørsmål?

Dersom du ønsker å delta og har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

Student

Navn: Liene Bertrane

E-post: lieneko@student.ntnu.no

Telefon: 90956451.

Veileder

Navn: Vegard M. Frantzen

Telefon: 73598202/95886365

E-post: vegard.franzen@ntnu.no

Vårt personvernombud: NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17

Samtykkeerklæring følger på neste side.

Med vennlig hilsen

Student: Liene Bertrane

Veileder: Vegard M. Frantzen

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet “*Forebygging av digital mobbing*”, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til

å delta i intervjuet

Jeg samtykker at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avskuttet, i juni 2020.

.....
(Signert av elev (prosjektdeltaker), dato)

.....
(signert av foreldre/foresatte, dato)

VEDLEGG 3

8/12/2020

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD sin vurdering

Prosjekttittel

Forebygging av digital mobbing

Referansenummer

449836

Registrert

09.12.2019 av Liene Bertrane - lieneko@stud.ntnu.no

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for pedagogikk og livslang læring

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Vegard M. Frantzen, vegard.frantzen@ntnu.no, tlf: 95886365

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Liene, Bertrane, tlf: 90956451

Prosjektperiode

09.12.2019 - 01.09.2020

Status

28.05.2020 - Vurdert

Vurdering (2)

28.05.2020 - Vurdert

NSD har vurdert endringen registrert 28.05.2020.

Vi har nå registrert 01.09.2020 som ny sluttdato for forskningsperioden.

NSD vil følge opp ved ny planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/5dee3987-aa9-4b7b-966b-bd4ab507b21e>

1/3

Lykke til videre med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Kajsa Amundsen
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

08.01.2020 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet 08.01.2020 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde:
https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 30.06.2020.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

8/12/2020

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Kontaktperson hos NSD: Kajsa Amundsen
Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Referanser

- Aagre, W. (2016). *Ungdomskunnskap - hverdagslivets kulturelle former*. 2. Utvage. Bergen: Fagbokforlaget.
- Arntzen, A. & Hauger, B. (2003). Utfordringer i arbeid med barn og unge på skolen. I Hauge, H. A. & Mittelmark, M. B. *Helsefremmende arbeid i en brytningstid. Fra monolog til dialog*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Barnevakten (2019) *Hvilke aldersgrenser gjelder for apper og spill?*. Hentet 01.03.20. fra Hentet <https://www.barnevakten.no/aldersgrenser-apper-og-spill/>
- Barnevakten (2019a). *Et interaktiv undervisningsoppleg om nettmobbing og nettvett*. Hentet 27.02.20 fra <https://www.barnevakten.no/skole/laeringsressurser/bruk-hue/>
- Befring, E. & Moen, B.E. (2010). *Positive holdninger: Ressurser til et verdig liv. Organisasjon MOT under luppen*.
- Befring, E. (2012). *Forebygging blant barn og unge i et psykososial perspektiv*. I Befring, E. og Tangen, R. (red). *Spesialpedagogikk*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development. Experiments by nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bronfenbrenner, U. (1992). Ecological systems theory. I.R. Vasta (red.), *Six theories of child development: Revised formulations and current issues* (s. 187-250). Bristol, PA: Jessica Kingsley Publishers.
- Bronfenbrenner, U. (2005). *Making human beings human: Bioecological perspectives on human development*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- BrukHue (2019). *Gratis undervisningsopplegg om nettvett og nettmobbing*. Hentet 27.02.20 fra <https://brukhue.no/>
- Cross, D., Li, Q., Smith, P. & Monk, H. (2012). *Understanding and preventing Cyberbullying: Where have we been and where should we be going?* I Cross, D., Li, Q., Smith, P. & Monk, H. (red.). *Cyberbullying in the Global playground. Research from international perspectives*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Diamanduros, T., Downs, E., & Jenkins, S. (2008). The role of school psychologist In the assessment, prevention and intervention of cyberbullying. *Psychology In the schools*, vol. 45 (8). Hentet 08.01.20 fra <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/pits.20335>

- Erstad, O. (2012). Digital kompetanse i skolen. (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget. I Uthus, M. (red.). *Elevenes psykisk helse i skolen. Utdanning til å mestre egne liv*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Erstad, O. (2017). Det produktive paradoks: Koding, makt og dømmekraft i nye Mediestructurer. I Engen, K. B., Giæver, T. H., & Mifsud, L. (red.). *Digital dømmekraft*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Federici, R. A. & Skaalvik, E. M. (2017). Lærer-elev-relasjon.
- Giæver, T. H., Mifsud, L., & Gjølstad, E. (2017). Digital dømmekraft i skolen: Læreres Tilnærming. I Engen, K. B., Giæver, T. H., & Mifsud, L. (red.). *Digital dømmekraft*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Instagram (2020). *Anti-bullying*. Hentet 15.05.20 fra <https://about.instagram.com/community/anti-bullying>
- Jacobsen, D.I. (2018). *Hvordan gjennomfører undersøkelser? Innføring samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Gunderse, O. (2017). Store norske leksikon. *Vitenskap*. Hentet 25.03.20 fra <https://snl.no/vitenskap>
- Johannesen, M. & Øgrim, L. (2017). Utfordringer ved publisering i sosiale medier. I Engen, K. B., Giæver, T. H., & Mifsud, L. (red.). *Digital dømmekraft*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Hjardemaal, F. (2016). Vitenskapsteori. I Kleven, T. A., Hjardemaal, F. & Tveit, K. (red.). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode. Et hjelp til kritisk tolkning og vurdering*. 2. utgave. Bergen: Fagforlaget.
- Hinduja, S. & Patchin, J. W. (2015). *Bullying beyond the Schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying*. (2. utg.) California: Corwin A Sage Company.
- Kernaghan, D., & Elwood, J. (2013). All the (cyber) world's a stage: Framing cyberbullying as a performance. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, *Cyberspace*, 7(1), Article 5. Hentet 17.01.20 fra <http://dx.doi.org/10.5817/CP2013-1-5>
- Kleven, T. A. (2016). Forskning og forskningsresultater. I Kleven, T. A., Hjardemaal, F. & Tveit, K. (red.). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode. Et hjelp til kritisk tolkning og vurdering*. 2. utgave. Bergen: Fagforlaget.
- Kleven, T. A. (2016a). Data og datainnsamlingsmetoder. I Kleven, T. A., Hjardemaal, F. & Tveit, K. (red.). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode. Et hjelp til kritisk tolkning*

og vurdering. 2. utgave. Bergen: Fagforlaget.

Kowalski, R., Limber, S., & Agatston, P. (2012). *Cyberbullying: Bullying in the digital age*. Oxford: Wiley-Blackwell.

Kvale, S., Brinkmann, S. (2018). *Det kvalitative forskningsintervju*. 3. utgave, Oslo: Gyldendal Akademisk.

Kvelling, Ø. (2013). *Bioøkologisk teori*. Karlsdottir, R. og Lysø, H. I. (red). *I Læring, utvikling, læringsmiljø. En innføring i Pedagogisk psykologi*. Trondheim: Akademika forlag.

Livingston, S., Haddon, L., Gorzig, A., & Olafsson, K. (2011). Risk and safety on the Internet. The perspective of European children. Full findings from the EU Kids Online survey of 9-16 years olds and their parents *EU Kids Online*. London:LSE

Læringsmiljøsentret. (2015). *Retningslinjer for å forebygge digital mobbing i skolemiljøet*. Hentet 15.01.20 fra <https://laringsmiljosenteret.uis.no/skole/mobbing/filmer-boker-og-verktoy/hefter-veiledere-og-rapporter/retningslinjer-for-a-forebygge-digital-mobbing-i-skolemiljoet-article117017-21739.html>

Løvsaker, T. (2019). *Skolen i det digitale samfunnet*. Bergen:Fagbokforlaget.

McGuckin, C., Perren, S. et.al. (2013). Coping with cyberbullying: How can we prevent Cyberbullying and how victims can cope with it. I I. Smith, K., Steffgen, G. (red.). *Cyberbullying through the new media: Finding from an International network*. London: Psychology Press.

Medietilsynet (2016). *Nye tall om digital mobbing; hvert fjerde barn mellom 9 og 11 Har opplevd å bli utestengt på nett*. Hentet 26.02.20 fra <https://medietilsynet.no/om/aktuelt-2016/nye-tall-om-digital-mobbing/>

Medietilsynet (2018). *Norges største undersøkelse om barns medievaner*. Hentet 26.02.20 fra <https://medietilsynet.no/om/aktuelt-2018/barn-og-medier-2018/>

Medietilsynet (2018a). *Følger ikke aldersgrensen på sosiale medier*. Hentet 26.05.20 fra <https://medietilsynet.no/om/aktuelt-2018/folger-ikke-aldersgrensene/>

Medietilsynet (2018b). *Barn og medierundersøkelsen 2018. 9-18åringer om medievaner og opplevelser*. Hentet 28.05.20 fra <https://medietilsynet.no/globalassets/publikasjoner/barn-og-medier-undersokelser/2018-barn-og-medier>

Medietilsynet (2020). *Nye undersøkelser fra Medietilsynet: ungdom utsettes for digital blotting*. Hentet 07.04.20 fra <https://medietilsynet.no/om/aktuelt/ny-undersokelse-fra-medietilsynet-ungdom-utse>

[ttes-for-digital-blotting/](#)

- Moen, E. (2015). *Slik stopper vi mobbing. En håndbok*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Myklebust, K. (2015). *Skjult mobbing i skolen. Jenter og de viktige relasjonene*. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- NESH
<https://www.etikkom.no/forskningsetiske-retningslinjer/Samfunnsvitenskap-jus-og-humaniora/b.-hensyn-til-personer-5---18/>
- Nilssen, V. (2010). *Analyse i kvalitative studier. Den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget.
- NRK (2019). *Medietilsynet: ta ansvar for barn i sosiale medier*. Hentet 24.05.20 fra <https://www.nrk.no/kultur/medietilsynet--ta-mer-ansvar-for-barn-i-sosiale-medier-1.14415354>
- NRK (2020). *Ny undersøkelse: Foreldre klarer ikke å si nei til 12-åringers app bruk*. Hentet 24.05.20 fra <https://www.nrk.no/vestland/ny-undersokelse-foreldre-klar-ikke-si-nei-til-12-aringers-app-bruk-1.14896672>
- Norsk senter for
Hentet 08.12.19 https://nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/index.html
- NOU 2015:2 (2015). *Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososial skolemiljø*. Hentet 18.02.20 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2015-2/id2400765/>
- Olweus, D. (1992). *Mobbing i skolen*. København: Hans Reitzels Forlag AS.
- O`Moore, M., Cross, D., et.al. (2013). Guidelines to prevent cyberbullying. I Smith, K., Steffgen, G. (red.). *Cyberbullying through the new media: Finding from an International network*. London: Psychology Press.
- Opplæringsloven. (2002). *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa*. Hentet 03.03.20 fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61#KAPITTEL_11
- Pusey, P., Sadara, W. (2011, desember). *Cyberethics, cybersafety and cybersecurity*. Henter 26.06.20 fra https://www.researchgate.net/publication/271625966_Cyberethics_Cybersafety_and_Cyber_security
- Roland, E. (2014). *Mobbingens psykologi. Hva kan skolen gjøre?* 2. Utgave. Oslo: Universitetsforlaget.

- Samnøen, Ø. (2014). *Mobbing på digitale arenaer*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Schofield, D. (2018). Digital danning i skolen: Etikk, ansvar og refleksiv kompetanse. I Frantzen, V. & Schofield, D. (red.). *Mediepedagogikk og mediekompetanse: Danning Og læring i en ny mediekultur*. Bergen: Fagbokforlaget.
- SlettMeg (2010). Hentet 28.02.20 fra <https://slettmeg.no/om-oss>
- Staksrud, E. (2013). *Digital mobbing. Hvem, hvor, hvordan, hvorfor - og hva kan voksne Gjøre?* Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Staksrud, E. (2017). En gangs digital menneske? I Engen, K. B., Giæver, T. H., & Mifsud, L. (red.). *Digital dømmekraft*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Swearer, S. M., Espelage, D. L. & Napolitano, S. A. (2009). *Bullying: Prevention & Intervention. Realistic strategies for schools*. London: The Guilford press.
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metode*. 5. Utgave. Bergen: Fagforlaget.
- Tveit, K. (2016). Historisk forskningsmetode. I Kleven, T. A., Hjørdemaal, F. & Tveit, K. (red.). *Innføring i pedagogisk forskningsmetode. Et hjelp til kritisk tolkning og vurdering*. 2.utgave. Bergen: Fagforlaget.
- Tømte, K., Gudmundsdottir, B., & Hatlevik, O. E. (2017). Hvordan forstå og forebygge Digital mobbing? Fra holdning til handling. I Engen, K. B., Giæver, T. H., & Mifsud, L. (red.). *Digital dømmekraft*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Utdanningsforbundet (2017). *Nye bestemmelser i opplæringsloven kapittel 9 A*. Hentet 0105.20 fra <https://www.utdanningsforbundet.no/lonn-og-arbeidsvilkar/sporsmal-og-svar/artikler-lov-og-rett/lov-og-rett-artikler/20172/nye-bestemmelser-i-opplaringsloven-kapittel-9-a/>
- Utdanningsdirektoratet (2018). *Rammeverk for lærerens profesjonsfaglige digitale kompetanse (PfdK)*. Hentet 26.07.20 fra <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/profesjonsfaglig-digital-kompetanse/rammeverk-larerens-profesjonsfaglige-digitale-komp/>
- Utdanningsdirektoratet (2014). *Mobilbruk og ordensreglement*. Hentet 01.03.20 fra <https://www.udir.no/regelverkstolkninger/opplaring/Laringsmiljo/Mobilbruk-pa-skolen/>
- Utdanningsdirektoratet (2018). *Rammeverk for grunnleggende ferdigheter*. Hentet 10.05.20 fra <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/grunnleggende-ferdigheter/rammeverk-for-grunnleggende-ferdigheter/2.1-digitale-ferdigheter/>

Wendelborg, C. (2017). Skolens håndtering av mobbing og krenkelser. Konsekvenser for Gutters og jenters opplevelse av læringsmiljøet. I Uthus, M. (red.). *Elevenes psykisk helse i skolen. Utdanning til å mestre egne liv*. Oslo: Gyldendal akademisk.

Wendelborg, Paulsen, Røe, Valenta & Skaalvik, S. (2013). *Elevundersøkelsen 2012: Analyse av elevundersøkelsen 2012*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning.

Fornavn Etternavn

Oppgavens tittel